

Natuurlijk op 1.5 meter afstand

JAARVERSLAG 2020
STICHTING NATUURSTAD ROTTERDAM

Vooraf

In het historische jaar 2020 heeft het COVID-19-virus wereldwijd een enorme impact gehad. Er was veel verdriet om ziekte en verlies, de zorgsector ervoer immense druk, veel ondernemers stond het water aan de lippen, het onderwijs kampte met achterstanden en de twee lockdown-perioden gaven sociale, emotionele en maatschappelijke problemen. Ook de gevolgen voor natuur en milieu, waarover aanvankelijk optimisme heerste, beginnen duidelijk te worden. Dit alles vormde het grillige ecosysteem in het tweede levensjaar van onze Stichting Natuurstad Rotterdam. En in deze werkelijkheid hebben onze 200 medewerkers en vrijwilligers elke dag hard gewerkt: voor een beter begrip van en een duurzame omgang met onze natuurlijke omgeving en voor een bewuste, gezonde leefstijl van alle Rotterdammers.

Onder moeilijke omstandigheden, ingrijpende maatregelen en met gereduceerde capaciteit werden de dieren en tuinen verzorgd, maar konden we gelukkig ook bezoekers en groepen ontvangen, scholen bezoeken en nieuwe werkwijzen ontwikkelen. Dat vroeg van Natuurstad grote creativiteit en veel doorzettingsvermogen. 2020 was vooral het jaar waarin we Natuurstad voor Rotterdammers in versneld tempo digitaal hebben ontsloten – bijna net zo toegankelijk, laagdrempelig en tastbaar als op onze kinderboerderijen en tuinen zelf. Blogs, tips, interactieve opdrachten, natuurlessen en schooltuinieren in filmpjes - het bleek allemaal te kunnen en iedereen in de organisatie ontwikkelde haar/zijn digitale vaardigheden. Schoolklassen, kinderen thuis, vaste bezoekers maar ook nieuwe belangstellenden maakten intensief gebruik van het inspirerende aanbod. Dat was heel erg mooi om te zien!

Voor alle medewerkers van Natuurstad was 2020 ook het jaar waarin duidelijk werd dat (deels) thuiswerken nieuwe kansen bood. Eerst in gezamenlijke sessies en later via online vergaderingen hebben we samen een strategie voor de komende 4 jaar opgesteld en hiervoor een uitvoeringsprogramma met 21 prachtige projecten in gang gezet. Om dit proces optimaal te ondersteunen, is bovendien een stevige

organisatieaanpassing voorbereid, die we in 2021 gaan realiseren. Ook waren er uitdagingen, zoals het terugdringen van het hoge ziekteverzuim en de externe inhuur, en het opvangen van aanzienlijke extra kosten en derving door de COVID-19-maatregelen. Het aanjagen van het eigen verdienvermogen van Natuurstad was praktisch gezien nauwelijks mogelijk, maar in het verder toekomstbestendig maken van de organisatie zijn belangrijke stappen gezet. Planning, control en risicobeheersing kwamen geleidelijk tot wasdom en de samen- en wisselwerking met de Ondernemingsraad en de Raad van Toezicht leverde rijpe vruchten op.

De veerkracht, flexibiliteit en gedrevenheid die ik het afgelopen jaar in alle medewerkers van Natuurstad heb gezien, maar die ik ook in de samenwerking met de gemeente Rotterdam en vele groene partners in de regio heb ervaren, maken dat ik - ondanks de COVID-crisis - met voldoening en trots terugkijk op dit roerige en bewogen jaar. Terwijl ik dit schrijf, zijn er voorzichtige perspectieven op geleidelijke normalisering in de samenleving. En daar kijken we immers allemaal reikhalzend naar uit: om samen weer vrij te kunnen bewegen, ook op de locaties en in de lessen van Natuurstad, en om te oogsten van wat we in 2020 samen hebben kunnen zaaien.

Louise Bergenhenegouwen
Directeur-bestuurder
Stichting Natuurstad Rotterdam

Inhoudsopgave

Deel 1. Bestuursverslag	5
1. Een groen en gezond Rotterdam	6
2. Locaties	12
2.1 Kinderboerderijen	14
2.2 Tuinen	17
3. Leren	21
3.1 Natuurlessen	22
3.2 Schooltuinieren	27
3.3 Overige activiteiten	29
3.4 Pluspakket	31
4. Recreëren	33
5. Meedoen	37
6. Zichtbaarheid	51
7. Bedrijfsvoering	57
7.1 Organisatie	58
7.2 Personeel	59
7.3 Kwaliteit	65
7.4 Risicomanagement	67
7.5 Vastgoed	67
8. Financiële resultaten op hoofdlijnen	69
Deel 2. Verslag Raad van Toezicht	77
Deel 3. Verslag Ondernemingsraad	81
Deel 4. Jaarrekening	85
Deel 5. Overige gegevens	105
Colofon	109

Deel 1

Bestuursverslag

1

Een groen en gezond Rotterdam

De missie van Natuurstad

Natuurstad stimuleert een duurzame en gezonde levensstijl door middel van laagdrempelige ontdekking en beleving met behulp van een aanbod van educatie, recreatie en participatie op het gebied van groen van, voor en door Rotterdammers.

Stichting Natuurstad Rotterdam is een organisatie met een schat aan ervaring en kennis. Natuurstad draagt slagvaardig bij aan de uitvoering van het gemeentelijke NME-beleid en aan de andere maatschappelijke opgaven in de stad. In 2020 lanceerde Natuurstad haar eerste Strategisch plan voor de periode 2020-2023: 'Een groen en gezond Rotterdam.'

Natuurstad stimuleert groen denken en handelen. Van daaruit legt Natuurstad de komende periode nog meer nadruk op de bijdrage van groen aan gezondheid en andere maatschappelijke vraagstukken. Natuurstad bouwt mee aan een groene, gezonde en sociale stad voor iedereen. Naast de doelgroep kinderen en ouders, gaat Natuurstad zich nadrukkelijker richten op volwassenen, ouderen, eenzame mensen en mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Natuurstad zoekt hiervoor actief de samenwerking met maatschappelijke organisaties en bedrijven. Natuurstad richt zich in de periode 2020-2023 op vijf programmaliijnen: locaties in het groen, recreëren in het groen, leren in het groen, meedoen in het groen en zichtbaarheid in het groen. Langs deze lijnen is dit jaarverslag ook opgebouwd.

Strategische werksessies

Om te komen tot het Strategisch plan 2020 - 2023 werden alle medewerkers van Natuurstad uitgenodigd om mee te doen aan een serie werksessies. Zo werd de nieuwe strategie van Natuurstad een inspirerend en gedragen toekomstplan.

Locaties in het groen

De unieke kracht van Natuurstad zit in de prachtige locaties. De locaties zijn bij uitstek geschikt om Rotterdammers te betrekken bij het groen. Een bezoek aan één van de locaties van Natuurstad is een ontspannende en leerzame ervaring. Bezoekers leren over groen en krijgen handelingsperspectieven voor het maken van duurzame keuzes. De komende jaren versterkt Natuurstad de kracht van haar locaties, werkt blijvend aan de verbinding met de wijk, zorgt voor meer beleving en maakt locaties aantrekkelijker voor verschillende doelgroepen. Een bezoek aan één van de locaties van Natuurstad is een ontspannende en leerzame ervaring. Bezoekers leren over groen en krijgen handelingsperspectieven voor het maken van duurzame keuzes.

Recreëren in het groen

De komende jaren wil Natuurstad bezoekers nog meer aan zich binden - door het uitbreiden van horecamogelijkheden en speelmogelijkheden en door bezoekers nog actiever te betrekken bij de kinderboerderijen en de tuinen. Natuurstad werkt overal in de stad nauw samen met de buurt en organiseert samen met (wijk-) partners een breed aanbod aan activiteiten.

Leren in het groen

Leren over natuur is van groot belang voor een groene en gezonde toekomst. De educatieve activiteiten van Natuurstad, met lessen op haar locaties, worden goed gewaardeerd. De komende jaren vernieuwt Natuurstad het aanbod, zowel op

inhoud als op vorm, en wordt aansluiting gezocht bij actuele maatschappelijke vraagstukken. De relatie met scholen en andere doelgroepen maakt Natuurstad sterker door meer vraaggericht te werken.

Meedoen in het groen

Gericht op diverse doelgroepen, biedt Natuurstad Rotterdammers de kans op één van haar locaties actief te zijn in de natuur. Natuurstad zorgt ook voor groene en gezonde werk- en leerplekken voor specifieke groepen. Natuurstad bevordert een inclusieve samenleving door op haar locaties de participatie van specifieke doelgroepen te bevorderen. Natuurstad zal zich daarbij de komende jaren richten op vrijwilligers, stagiaires, mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en ouderen.

Zichtbaar in het groen

Zichtbaar zijn in de wijk, in de stad en op regionaal en landelijk niveau is een belangrijke voorwaarde voor succes. Zo weten de inwoners van Rotterdam Natuurstad te vinden en blijft Natuurstad een relevante partner voor Rotterdamse, regionale en landelijke organisaties.

Programma Groen en gezond

Voor een optimale maatschappelijke impact is het van groot belang te blijven investeren in de organisatie: in ontwikkeling van het personeel, het verhogen van het werkplezier, het terugdringen van het ziekteverzuim, een gezonde financiële huishouding en een sterke relatie met de gemeente. Om de strategie de komende jaren te realiseren en te borgen, heeft Natuurstad in 2020 het uitvoeringsprogramma 'Groen & Gezond' ontwikkeld. Dit programma omvat 21 projecten, verdeeld over de vijf programmalijnen, en wordt geleid door de Innovatiemanager. Medewerkers uit alle afdelingen van de Natuurstad, maar ook experts uit andere organisaties, nemen deel aan de projectgroepen.

GROEN EN GEZOND

Daarnaast is in 2020 door Directie, MT en de OR gewerkt aan de ontwikkeling en voorbereiding van een organisatieaanpassing, die in 2021 zal worden uitgevoerd. De belangrijkste doelstellingen hierbij zijn om Natuurstad zo in te richten dat zowel productgericht als gebiedsgericht kan worden gewerkt, en ook om het nieuwe product Participatie effectief te positioneren - naast de Locaties, Recreatie en Educatie. De aanpassing leidt intern tot een heldere organisatiestructuur, duidelijke functiebeschrijvingen voor alle medewerkers en een kleinere afstand tussen het MT en de medewerkers op de locaties. Natuurstad wil met de voorgenomen organisatieaanpassing haar strategie optimaal realiseren.

1.	Recreëren in het groen
1.1	Programmering activiteiten
1.2	Educatieve bebording
1.3	Versterken horeca
1.4	Speelmogelijkheden
1.5	Openingstijden tuinen en boerderijen
2.	Leren in het groen
2.1	Toekomstbestendige educatie
2.2.	Verbreden aanbod educatie
2.3	Aanbod Buitenschoolse Opvang (BSO)
2.4	Voedsel en gezonde levensstijl
3.	Meedoen in het groen
3.1	(Implementatie) vrijwilligersbeleid
3.2	(Implementatie) stagebeleid
3.3	Aanbod dagbesteding
3.4	Aanbod ouderen
4.	Zichtbaar in het groen
4.1	Verbeteren communicatie-infrastructuur
4.3	Toolbox communicatie locaties
4.2	Verbeteren (web-) content
4.4	Naamsbekendheidscampagne
5.	Locaties in het groen
5.1	Samen met de buurt
5.2	Uitstraling locaties
5.3	Verduurzaming werkprocessen
5.4	Verduurzaming gebouwen en terreinen

DE BOOM VAN NATUURSTAD

Martine Muller - Innovatiemanager

“De wereld verandert en als organisatie moet je daarop inspelen. Als Innovatiemanager probeer ik innovatie als een constant proces in de cultuur van Natuurstad te krijgen. Maar verandering kun je nooit vanuit de top doen: je moet ervoor zorgen dat je mensen meekrijgt en dat mensen er zelf ook in geloven. Door het proces met elkaar op te bouwen en verantwoordelijkheid bij projectleiders te leggen, komt de hele organisatie in beweging. Bij Natuurstad willen we op alle aspecten innoveren en daarom hebben we eerst gezamenlijk een nieuwe strategie en missie bepaald. De uitkomst: door ontdekking, beleving en leren zorgen dat Rotterdammers gezonder en fitter worden. Dit doen we met de vijf pijlers. Samen met alle medewerkers hebben we per pijler alle vernieuwende ideeën verzameld. Daar is heel veel uitgekomen en we gaan door met de meest kansrijke projecten. Het was heel bijzonder om samen in verschillende sessies te komen tot die projecten. Er is zo ongelooflijk veel enthousiasme, kennis en expertise bij Natuurstad! Iedere dag ben ik verbaasd hoeveel de medewerkers van Natuurstad weten en inzien hoe we verder kunnen verbeteren.”

2

Locaties

Natuurstad beheert maar liefst 25 hectare groen in Rotterdam. De acht kinderboerderijen en veertien tuinen van Natuurstad zijn laagdrempelig en gratis toegankelijk voor iedereen. Het zijn heerlijke oases om te ontspannen, te ontmoeten en te leren, die een prachtige groene afwisseling bieden in de drukke, stenige stad. Ideale plekken om Rotterdammers te betrekken bij en te laten genieten van de natuur.

Bezoekers doen mee

Op de kinderboerderijen en tuinen leren kinderen, families en volwassenen meer over het buitenleven en zien zij waar ons voedsel vandaan komt en hoe we dat verbouwen. Natuurstad brengt bezoekers in contact met dieren en natuur en vertelt actief en open hoe de dieren worden gehouden. Daarnaast organiseert Natuurstad normaliter op haar locaties jaarlijks ruim 130 activiteiten die voor iedereen toegankelijk zijn, zoals schapen scheren, vogelcursussen of een wintermarkt. In 2020 gooide COVID-19 wereldwijd echter veel roet in het eten - ook bij Natuurstad.

Duurzaamheid

Op alle boerderijen en tuinen gaat Natuurstad zo duurzaam mogelijk te werk, zodat zij bij elk bezoek een voorbeeldrol vervult en Rotterdammers inspireert en stimuleert tot een milieubewuste levensstijl. Er zijn zonnepanelen, bijen- en wormenhotels, composthopen en regentonnen. Er worden zoveel mogelijk duurzame onderhoudsmaterialen toegepast, van hekwerken tot de afwatering in een paardenbak. Mest en afval worden duurzaam gescheiden en afgevoerd; de vaak grijze ondergrond wordt vergroend. Natuurstad deelt haar kennis over duurzame maatregelen graag met bezoekers, die daarmee vaak ook thuis aan de slag kunnen. Daarnaast werkt Natuurstad aan de ontwikkeling van een duurzaam pluimveeverblijf, dat bij succes op meerdere locaties kan worden gerealiseerd. Met Atelier GroenBlauw en Prins Tuinhuisjes ontwikkelt Natuurstad een duurzaam, natuur-inclusief schuurtje: bergingen van onbehandeld hout, compleet met groen dak, vogelkasten, insectenhotel en een egelschuilplaats. Begin 2021 zal het eerste 'Natuurstadschuurtje' geplaatst worden op educatieve tuin De Enk.

2.1 Kinderboerderijen

Openstelling

De 8 kinderboerderijen van Natuurstad zijn dagelijks van 8:30 tot 16:30 uur, 363 dagen per jaar geopend voor publiek. Maar 2020 liep anders dan verwacht... van 13 maart tot 2 juni en van 15 december tot in 2021 verkeerde Nederland in lockdown en moesten ook de kinderboerderijen de hekken sluiten. In de tussenliggende periode waren de boerderijen geopend met een maximumaantal bezoekers. In 2020 zijn de kinderboerderijen door de COVID-19-maatregelen 96 dagen gesloten geweest; het aantal openingsuren nam daardoor met 27% af tot in totaal 16.896 uur. Op de dagen dat Natuurstad haar deuren wel mocht openen, waren op elke locatie met dierenpootafdrukken looproutes aangegeven om 'minimaal 1 koe of 1 uil afstand' te kunnen bewaren. Ook was er materiaal om handen te wassen en waren binnenruimtes gesloten. Na de zomer konden bezoekers drukte mijden door vooraf de online Natuurstad Druktemeter te raadplegen. Door bezoekersbeperkende maatregelen mocht Natuurstad minder bezoekers ontvangen dan gewoonlijk.

Activiteiten

De kinderboerderijen De Kooi en De Beestenboel bestonden in 2020 maar liefst 50 en 40 jaar. Dit kon Natuurstad door de COVID-19-maatregelen helaas niet uitgebreid vieren. Een aantal activiteiten vond gelukkig wel doorgang; de realisatie van het natuurkunstwerk Watershed op De Bokkesprong, de speurtocht van het Jeugdvakantiepaspoort waaraan in de zomervakantie op verschillende locaties in totaal zo'n 3000 kinderen meededen, groepsontvangsten tijdens de Zomercampus010 en de zomerconcerten op De Blijde Wei. Alle locaties hebben intensiever gebruik gemaakt van Facebook om tijdens de lockdowns contact te houden met bezoekers. Zo kon het schapen scheren online worden gevolgd en was er een online fotowedstrijd over paddenstoelen.

Bezoekers

Ondanks alle maatregelen in het kader van COVID-19 brachten 446.014 mensen in 2020 een bezoek aan de kinderboerderijen. Dat is echter 23% minder dan in 2019. Natuurstad had gehoopt in 2020 een objectieve nulmeting te kunnen doen met nieuwe bezoekerstellers en monitorsoftware, maar dit was door het maximumaantal bezoekers en sluiting van de locaties tijdens de pandemie niet goed mogelijk.

Bijzondere schapen

In december is kinderboerderij De Oedenstee met haar Shetlanders stamboeklid geworden van de Vereniging Speciale Schapenrassen. Andere boerderijen met bijzondere schapenrassen zoeken in 2021 ook aansluiting.

Coronamiddelen opening kinderboerderijen en tuinen

Voor de heropening van de kinderboerderijen en educatieve tuinen van Natuurstad op 2 juni 2020, werden diverse communicatiemiddelen ontwikkeld. Bezoekers werden zo gewezen op de coronamaatregelen via onder andere huisregels, bewegwijzering, diverse spandoeken en stickers.

Dierenwelzijn

Alle kinderboerderijen dragen het keurmerk van de vereniging van Stads- en Kinderboerderijen Nederland (vSKBN). De Kraal, De Wilgenhof en De Kooi hebben bovendien het Keurmerk Zoönosen (CL, CAE en zwoegervrij bij geiten en schapen), hetgeen van belang is bij melkproductie en zuivelverwerking. Natuurstad draagt sinds 2019 constructief bij aan het actualiseren van het gemeentelijke beleid Dierenwelzijn en voldoet aan de geldende normen in de Nota Dierenwelzijn. Op 11 januari deed de inspectie op verzoek van de gemeente naar aanleiding van een klacht een controle op kinderboerderij De Oedenstee, waarna zij met lof rapporteerde over de leefomstandigheden van de dieren. Natuurstad levert ook een bijdrage aan de actualisering en uitvoering van de regionale calamiteitenplannen

Dierziekten, Noodopvang en Verzorging. In overleg met de Diergaarde Blijdorp, de gemeente Rotterdam en de boswachterij, die de Rotterdamse hertenkampen beheert, wordt een nieuwe visie op het fokbeleid van deze partijen ontwikkeld.

In uitzonderlijke situaties leent Natuurstad dieren uit voor leer- en zorgdoeleinden. Dit gebeurt altijd onder begeleiding van een gekwalificeerd dierverzorger. Natuurstad leent nooit dieren uit aan shows of evenementen en werkt niet mee aan shows met wilde dieren. Kinderboerderij De Kraal werkt samen met de Vogelklas Karel Schot bij de opvang en het weer uitzetten van mezen. Daarnaast geeft Natuurstad Rotterdammers op haar locaties voorlichting over het houden van huisdieren en het vergroten van kennis van huisdieren.

Ziektes en incidenten

Bij periodieke controles is in 2020 een geit op De Kraal verdacht van het chronische CL, een zoönose. Uiteindelijk bleek dit loos alarm. Vanaf 22 oktober gold, in verband met de vogelgriep in bepaalde delen van ons land, op alle kinderboerderijen een afschermplicht voor pluimvee en watervogels. Op 3 kinderboerderijen zijn op 5 december extra maatregelen getroffen in verband met een uitbraak in het nabije Maasland.

Toegankelijkheid

Natuurstad streeft naar optimale toegankelijkheid van haar accommodaties en terreinen voor minder validen. In nauw overleg met de gemeente, die eigenaar is van de terreinen en panden, zijn aanpassingen gedaan op Lieven de Key en de Essenburgsingel. In deze tuinen kunnen Rotterdammers nu ook vanuit een rolstoel tuinieren.

Personeel

Tijdens openingsuren zijn op elke kinderboerderij minimaal 1 gecertificeerde medewerker plus 1 collega aanwezig. Tijdens de lockdowns is met een minimale bezetting en een speciaal ontwikkeld coronarooster gewerkt om het verzorgen van de dieren en het nodige onderhoud te garanderen, maar het aantal reisbewegingen zoveel mogelijk te beperken en om (onderling) besmettingsgevaar voor dierverzorgers te minimaliseren.

Georgette Plomp - Dierverzorger

“De coronasituatie was wennen. Ik miste mijn vaste bezoekers, zoals de oma die iedere week langskomt met haar kleinkinderen en het positief vertellen over mijn vak. Maar we hebben met het team grote projecten aangepakt, bijvoorbeeld op sociale media. Zo maakten we voor de actie ‘Hart voor de zorg’ een groot hart van balen hooi, waar dwerggeiten en konijnen van aten (zie de omslag van dit Jaarverslag). Die foto werd vaak gedeeld en RTV Rijnmond benaderde ons erover. Ook organiseerden we een fotowedstrijd met het thema ‘Paddenstoelen,’ om mensen aan te moedigen naar buiten te gaan en de natuur te bewonderen. Die actie ging ‘viraal’ en we kregen foto’s uit heel Nederland! De foto met de meeste likes won een paddenstoelenpakket. De geprinte inzendingen hingen we op in de kinderboerderij en toen we weer open mochten, kwamen mensen hun eigen foto bekijken. Heeft helaas niet lang geduurd,

we moesten snel weer dicht... Niet alle bezoekers waren te spreken over de coronamaatregelen. Maar gelukkig hielden de meesten zich eraan en de positieve mensen om me heen maken mijn dag altijd goed.”

2.2 Tuinen

Oases van rust

De 14 tuinen van Natuurstad zijn oases van rust in een drukke stad. Schoolklassen en tuinliefhebbers maken er volop gebruik van en kunnen er planten en voedsel (leren) verbouwen. Sommige locaties hebben een pluktuin, waar (buurt-) bewoners langskomen voor kruiden of bloemen. Ook ouderen komen er vaak en graag. Op de meeste locaties kunnen Rotterdammers een tuintje huren. Zij kunnen zo lekker actief en productief zijn, buiten in het groen. Waar nodig krijgen ze hulp en advies van de tuinvrouwen en -mannen van Natuurstad.

Openstelling

Natuurstad heeft educatieve tuinen, tuinen voor wijkbewoners, pluktuinen, een botanische tuin en zelfs een natuurhistorische tuin. Ze zijn open voor publiek als er een medewerker van Natuurstad aanwezig is. De tuinvrouwen en -mannen worden geholpen door vele vrijwilligers,

vooral op De Enk in Vreewijk en op de Botanische Tuin Kralingen. Gemiddeld is elke tuin 30 uur per week toegankelijk; Natuurstad onderzoekt of de openstelling kan worden uitgebreid. De tuinen worden goed bezocht en gebruikt door scholieren, buurtbewoners, ouderen en, bijvoorbeeld als dagbesteding, door jongeren met autisme.

Van 16 maart tot 2 juni en tussen 15 en 31 december zijn de tuinen gesloten geweest in verband met de COVID-19-maatregelen. Natuurstad heeft daardoor ook moeten besluiten het hele jaar geen moestuinen te verhuren. Om de seizoenen toch zoveel mogelijk te benutten, is de grond ingezaaid met groenbemesters. Daarmee zijn de bodemstructuur en aanwezigheid van voedingsstoffen in 2020 verbeterd. Ook is de irrigatie op enkele tuinen verbeterd. Tenslotte is de indeling van de tuinen waar mogelijk aangepast, zodat schoolklassen en bewoners van Rotterdam er na de lockdown weer zo efficiënt mogelijk gebruik van kunnen maken.

Wormenhotels

Op educatieve tuin De Enk, Tamarinde en op de Cultuurhistorische Plantentuin zijn dit jaar Wormenhotels geplaatst. Een mooie samenwerking met de initiatiefnemers van het Wormenhotel: het Rotterdams Milieucentrum en Stichting Buurtcompost. Buurtbewoners kunnen zich aanmelden voor deelname en vervolgens zelf hun composteerbare afval naar het Wormenhotel brengen.

Foto: Tom Pilzecker

Bezoekers

In 2020 kon Natuurstad het gebruik van haar tuinen voor het eerst meten met bezoekerstellers. In totaal kwamen er 74.679 mensen naar de tuinen, met een totaal aantal van 520.693 bezoekers op alle kinderboerderijen en tuinen van Natuurstad in 2020. De mooie zomer had een positief effect, maar het is zo'n 15% minder dan de schattingen van het jaar ervoor.

Activiteiten

De COVID-19-pandemie had tot gevolg dat er ook op de tuinen van Natuurstad veel minder activiteiten konden worden georganiseerd dan in voorgaande jaren. In de zomer was er gelukkig weer genoeg te doen: festiviteiten in het kader van '100 jaar schooltuinieren,' de opening van wormenhotels, honingslingeren en diverse rondleidingen. In de laatste week van augustus is door de Tamarinde geparticipeerd in de Huttenbouw Week in de wijk. Hiervoor zijn gedurende die week op de tuin allerlei educatieve activiteiten georganiseerd.

Wat een toffe
lessen!
Dit gaan we
nooit meer vergeten.

Bedankt voor de
leuke lessen en
ik zal dit ook
echt nooit
vergeten want
de lessen
waren ook echt
heel leuke gezelliges
Wignona

Bedankt voor je enthousiasme tijdens
de afgelopen maanden. De kinderen
hebben zowel van jezelf als van
hun onderwijs veel van je geleerd.
We zien het volgende jaar!
Guusje, Socha

Ed van der Visser Burg - Tuinman

“Ik werk nu 16 jaar in mijn vakgebied en de dag dat wij als Natuurstad een stichting werden, ging bij mij de vlag uit. Ik zeg altijd: ‘Ik mag betaald buitenwerken.’ Ik mag prachtige dingen maken waar anderen ook van genieten. Als je opgroeit in Oud-Charlois, dan is een paardenbloem tussen de tegels jouw natuur. Kinderen leren van de schooltuin, zitten heerlijk met hun handen in de grond. Afgelopen jaar was natuurlijk een sneue bedoening, zonder kinderen en je praatje prut met de vaste bezoekers, dat mis je enorm. Gelukkig ben ik ben niet zo snel uit het veld geslagen, want wij onderhouden de tuin alsof we morgen opengaan. We zitten we niet stil. Zo hebben we een aantal grote rechthoekige korven gemaakt met daarin oude bouwstenen, begroeid met mos en kleine

varentjes, zodat mensen ze van buitenaf kunnen zien. Wat bij mij dit jaar een enorme smile op mijn gezicht toverde, was dat er voor de schoolvakantie toch nog kinderen op de tuin waren. Kinderen in Charlois lopen vaak achter op school en ik had niet verwacht dat ze nog zouden komen. Ook na de vakantie zijn er nog veel klassen langs geweest. Na zes weken is er natuurlijk van alles gezaaid en als ze weer terugkomen op de tuin, is alles gegroeid. Dan hoor je kinderen gillen: ‘Zo hee, moet je kijken!’ en dan staat er ineens een zonnebloem van twee-en-een-halve meter, terwijl die voor de vakantie die nog maar tot aan de knieën stond. Niets is mooier dan als je kinderen pret ziet hebben en ze daar ook nog van leren.”

HET LEVEN IS EEN TUIN

GESCHREVEN VOOR HET 100-JARIG BESTAAN VAN SCHOOLTUINIËREN IN ROTTERDAM

“In een snelle tijd van schermpjes, ingeklemd tussen het grijze... Liggen vierkante meters die het tegendeel bewijzen: alternatieven voor gejaagdheid, een antwoord op de haast. Een antwoord op het haast niet bij te houden stadsgeraas. Groene meters arbeid; groene meters puur. Groene meters ongeschreven wetten der natuur.

De gedachten áchter alles bepalen er het zicht. De aarde krijgt er waarde door liefde, lucht en licht. Hoe de zon ook branden kan, hoe de wind zal waaien; degene die hier oogsten wil, is degene die moet zaaien. Blauwe hemel, grauwe lucht; geluk of tegenslag misschien: we moeten zadjes planten om de groei te kunnen zien.

Via eeuwenoude kennis; elk later vraagt een toen. Oók om fouten mogen maken en leren door te doen. In beweging blijven, onderweg van hier naar daar. Met de elementen samenwerken maar ook zéker met elkaar. Vuile handen, vieze kleren; ploeteren in het klein. Beseffen wat de basis is én dat we daar onderdeel van zijn. Tussen mislukken en plukken, valt een wereld te begroeten en leren is veél leuker met die wereld aan je voeten.

Omstandigheden zijn veranderlijk, verraderlijk soms zelfs. Geduld is vaak het enige dat ons bij dat gegeven helpt. De kracht ligt in het wachten en het continu beseffen, dat we voor resultaten achteraf, voorbereidingen moeten treffen. Op voorhand liggen wonderen meestal goed verborgen, we ontdekken ze door morgen vandaag al te verzorgen.

Beschermen en beheren vragen het lef om te beslissen. Je vanaf het begin inzetten én naar de uitkomst durven gissen. Ploeteren en zwoegen, het is weleens even wennen. Maar er bestaat geen voorgrond zonder de achtergrond te kennen.

Jouw stukje land naar je hand zetten, is opletten en geloven. Uit de grond van je hart schiet het allermooist naar boven. Wie alles geeft maar de tijd blijft nemen, breekt het hoofd niet en maakt buit: we moeten snoeien om te groeien, een stapje terug voor twee vooruit. Onkruid wieden, uitkomst bieden; eender welk seizoen. Leer je groen te verbouwen, zijn je vingers nooit té groen.

Aan het eind van al het werken en het wachten bovendien, zijn de resultaten van die combinatie dan eindelijk te zien. Waar je al die tijd voor hebt gestreden, staat tenslotte op de kaart. Met de herkomst van die toekomst, wordt het heden véél meer waard. Trots bekijk je de resultaten en vertel je van het telen. Om daarna de ingrediënten met anderen te delen.

In de kringloop van het leven is de cirkel zó weer rond. Het is gezond én lekker om te bereiden wat gewoonweg niet bestond zonder de aandacht en arbeid die je leverde, zó geef je de ogenschijnlijk simpele zaken betekenis. Omdat de kern van het leven is, hoe een mens geeft om alles waar hij of zij mee omgeven is.

Nou... Voor dit alles een metafoor bedenken kan op verschillende manieren. Maar voor hier de allermooiste, lijkt mij toch wel... Schooltuinieren! Lucht en licht samen, met wat liefde er overheen. Bloeien doet boeien; 't is meer dan 'school' en 'tuinieren' alleen. Op nóg eeuwen zaaien, zinnen verzetten en oogsten te gaan. Van harte gefeliciteerd met jullie 100-jarig bestaan!”

- Derek Otte, 5 maart 2020

**NATUUR
STAD** *Ontdek je buiten*

3

Leren

Natuurstad biedt jaarlijks meer dan 50.000 Rotterdamse kinderen de kans om meer te leren over planten, dieren en het milieu. In unieke natuurlessen ontdekken en beleven ze de natuur met hoofd, hart en handen. In het onderwijsprogramma van Natuurstad staat de band tussen mens en natuur centraal. Kinderen gaan op onderzoek naar flora en fauna in de omgeving en leren zo letterlijk uit eerste hand over beestjes en planten. Kinderen leren ook over ecologische basisprincipes, zoals kringlopen en seizoenen. En ze leren zélf duurzaam met de natuur om te gaan. Op de locaties verzorgt Natuurstad educatieve activiteiten voor alle bezoekers. Zo levert Natuurstad een bijdrage aan een verantwoorde en gezonde leefstijl van jonge en volwassen Rotterdammers.

Online educatie

Tijdens de lockdown-perioden ontwikkelden de Educatie Specialisten van Natuurstad digitale lessen via livestreaming, lessen en instructie in filmpjes op internet, digitale opdrachten voor op school en thuis en allerlei innovatief en stimulerend lesmateriaal om planten, dieren, groei en bloei in de natuur te ontdekken. De scholen en kinderen thuis maakten hiervan enthousiast gebruik!

3.1 Natuurlessen

Voor het Rotterdamse basisonderwijs heeft Natuurstad 16 basislessen ontwikkeld, in een doorlopende leerlijn van lessen voor de groepen 1 tot en met 8. Natuurstad heeft de ambitie om alle groepen in het Rotterdamse basisonderwijs jaarlijks tenminste 1 natuurbeleving op haar kinderboerderijen of tuinen te bieden. Daarom kunnen docenten hun klas elk schooljaar van de online Natuur- en Milieueducatie (NME) -gids digitaal en kosteloos aanmelden voor één van die lessen. Ook kunnen scholen hun groepen 5, 6 en 7 inschrijven voor het schooltuinprogramma op één van de educatieve tuinen. Daarbij onderhouden de leerlingen met de klas een seizoen lang een moestuintje, van zaaien tot en met het oogsten en opeten van de groenten. Naast deze natuurlessen heeft Natuurstad voor scholen en andere doelgroepen tegen betaling een gevarieerd en verdiepend aanbod pluslessen en lesproducten. Alle natuurlessen en lespakketten worden jaarlijks

er waren heel leuke lessen
bedankt voor voor het
leuke lessen
want nu weten we
heel veel dingen
hoe we pizza bakken
en hoe we een crème
maken

Bas van der Sanden - Educatie Specialist

“Ik werk al 23 jaar met veel plezier in deze organisatie en voel het als onze verantwoordelijkheid om kinderen die in de stedelijke omgeving opgroeien, bewust te maken van hun afhankelijkheid van de natuur. Achteraf gezien was 2020 een heel vruchtbaar jaar. Ik heb heel veel mogen leren en experimenteren met digitale middelen. Voor 2020 dacht ik dat ik nooit online les zou geven. Ik was ervan overtuigd dat de werkelijke beleving in digitale vorm niet kon lukken. Dat was ook ingegeven door mijn beperkte beeld dat je digitaal alleen maar aan het zenden bent. Tot we ontdekten dat het mogelijk is om tijdens een digitale les toch interactief te zijn met de kinderen. De lesinrichting werd digitaal naar de klas gebracht en er was een livestream in het lokaal. Op die manier genereer je toch veel vragen en de interactie is geweldig. Natuurlijk weegt het niet op tegen het echt in de hand hebben van een zeester of slang, maar het is een middel om toch die nieuwsgierigheid naar de natuur te prikkelen. Aan het einde van de les vragen we via de chatfunctie wat leerlingen ervan vinden en zo hebben we veel feedback gekregen. Dat de les leuk was, maar

ook dat ze volgende keer toch liever live willen langskomen. Dat was duidelijk! Ik ben heel trots op het totale team van honderd man bij Natuurstad, waarmee we in een stad als Rotterdam ondanks Corona toch een mooi en degelijk product aan burgers en basisscholen hebben geleverd.”

Natuurtips voor thuis

De kinderboerderijen en tuinen van Natuurstad zijn een mooie plek in de stad om in contact te komen met de natuur. Gelukkig is er ook in en rond het eigen huis een heleboel te beleven. Met de Natuurtips voor Thuis gaf Natuurstad tijdens de lockdown elke week tips voor natuurbelevissen thuis. Van het zoeken naar stoeplantjes tot het bakken van vlierbloesempoffertjes en van wolken kijken tot het onderzoeken van de groei van zaden.

geëvalueerd en geactualiseerd.

Van de 209 Rotterdamse basisscholen (met 253 locaties, inclusief speciaal onderwijs) hebben 198 scholen ingetekend voor het basispakket. Doordat de inschrijving voor het onderwijsjaar 2020-2021 precies in de eerste lockdown viel, zijn dit er 4 minder dan in 2019. Het aantal geplande lessen was 1500, met een gemiddelde groepsgrootte van 23 kinderen. Dat is ruim 78% van het aantal groepen in 2019. Door de maatregelen in het kader van de COVID-19-pandemie hebben de scholen echter niet al het geplande onderwijs van Natuurstad kunnen volgen. De perioden van lockdown en thuisonderwijs, van 16 maart tot en met 2 juni en van 15 tot en met 31 december, waren daar natuurlijk grotendeels debet aan. Maar ook na opening moesten veel scholen afzeggen vanwege eigen veiligheidsmaatregelen (waardoor een uitstapje of het ontvangen van docenten van Natuurstad onmogelijk was), het wegwerken van leerachterstanden, ziekte of quarantaine onder docenten en hulpouders of problemen met vervoer.

Om haar missie, ook onder deze voor iedereen moeilijke omstandigheden, zo effectief mogelijk uit te dragen en het onderwijs - en vooral de kinderen! - zoveel mogelijk tegemoet te komen, heeft Natuurstad haar educatieve aanbod in versneld

tempo gedigitaliseerd. Het team Educatie heeft zich in 2020 flexibel doorontwikkeld in een tempo dat anders niet mogelijk was geweest. In korte tijd werden diverse alternatieve lessen aangeboden waarvoor de scholen zich konden inschrijven. Het schooltuinieren op de locaties van Natuurstad werd vervangen door filmpjes met uitleg en opdrachten voor in het schoollokaal of thuis.

Daarnaast zijn verschillende natuurlessen online beschikbaar gemaakt. De 'Natuurklas Rotterdam' bestond uit een lespakket en een wedstrijd met een opdracht voor in de klas. Maar liefst 70 groepen hebben ingeschreven op een digitaal lespakket, als alternatief voor lessen die normaliter in de klas zouden worden gegeven. Daarnaast heeft Natuurstad in de periodes met thuisonderwijs opdrachten en activiteiten ontwikkeld die de kinderen thuis konden doen. Bovendien gaven de Educatie Specialisten van Natuurstad aan klassen de eerste lessen online via livestreaming, 'De Levende Zee,' die door zowel leerlingen als leerkrachten goed ontvangen en gewaardeerd werden. In totaal hebben 15 groepen van dit digitale alternatief gebruik gemaakt. Tenslotte werden in 2020 de digitale lessen van Meneer Sander voor scholen en op de website van Natuurstad voorbereid, die in 2021 een groot succes bleken.

De 16 natuurlessen uit het basispakket:

- Alles voor een pannenkoek
- Amfibieën en reptielen
- Bijen
- Beschuit met muisjes
- Beestenboel
- Huisdieren
- In de sloot, uit de sloot
- Knaagdieren
- Leven (de) zee
- Leven van de natuur
- Melk
- Paddenstoelen
- Uitvogelen
- Veldwerk
- Wauw, het leeft!

Uit onderstaande infographics blijkt dat de meeste scholen erg trouw zijn aan het nabijgelegen expertisecentrum van Natuurstad. Van oudsher vragen lessen op de expertisecentra en vooral schooltuinieren op de tuinen van Natuurstad van de school een aanzienlijk commitment, vaak over een langere periode. Scholen en groepen binnen die scholen kunnen hiervan niet elk jaar gebruik maken; vandaar dat er kleine fluctuaties optreden, die niet altijd op een trend duiden. Ook de afstand tot een expertisecentrum of schooltuin, de beschikbare ruimte in de roosters, de persoonlijke passie en ambitie van leraren en de beschikbare ondersteuning van hulpouders spelen een rol in de afweging van scholen.

Spreiding scholen per expertisecentrum

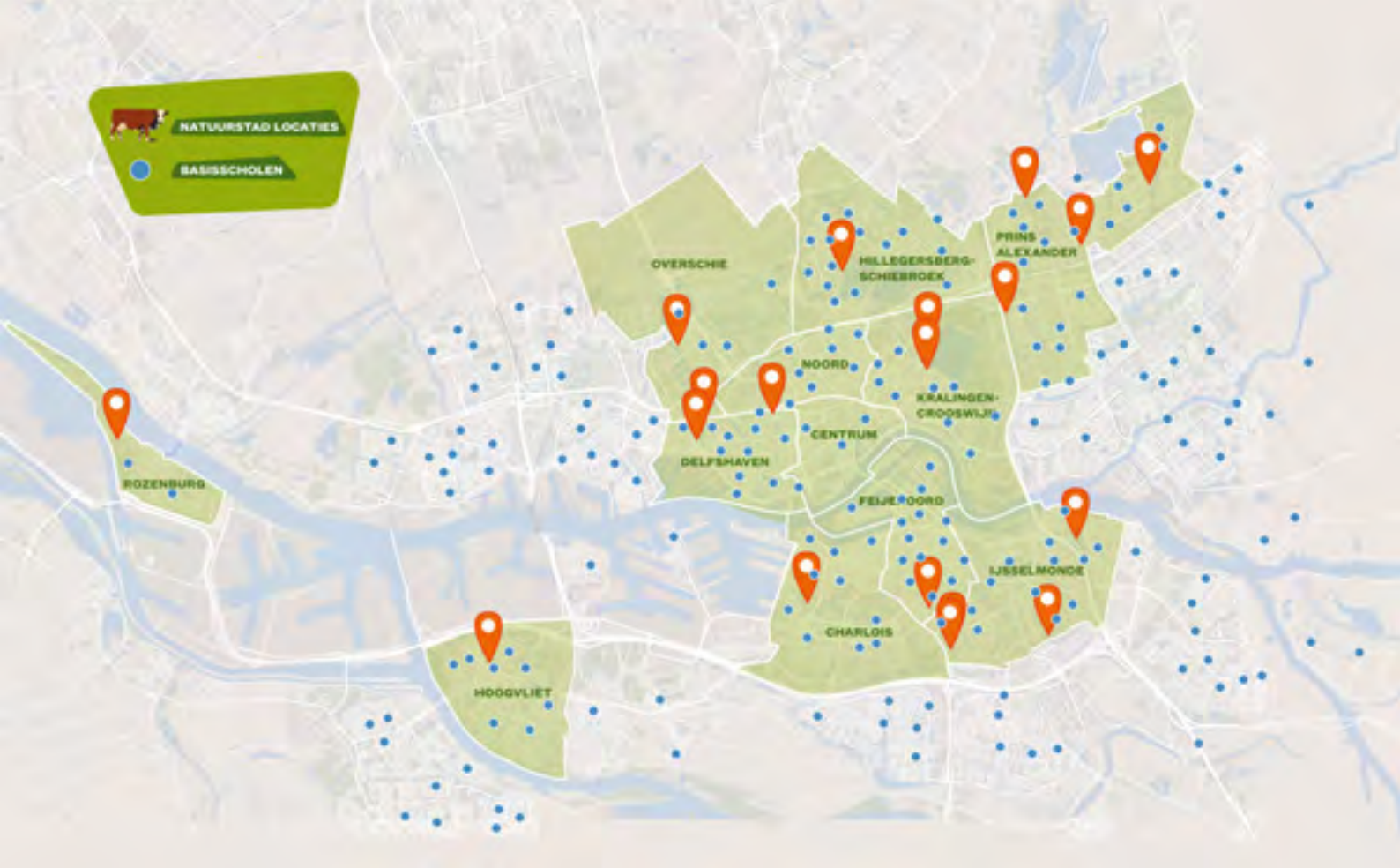
Aangemelde scholen:

Spreiding lessen per expertisecentrum

Totaal aantal lessen:

Overzicht spreiding basisscholen en Natuurstad-locaties.

3.2 Schooltuinieren

De educatieve tuinen zijn er onder meer voor het schooltuinieren, dat in 2019 al liefst 100 jaar plaatsvindt in Rotterdam en één van de succesvolste parels is in het aanbod Natuurstad. In totaal 71 scholen schreven zich in voor het tuinenaanbod van Natuurstad; de groei met enkele scholen in 2019 zet in 2020 dus door. Van deze scholen kwamen er in totaal 121 groepen met een gemiddelde groepsgrootte van 23 kinderen naar de tuinen; een lichte daling ten opzichte van 2019. Ook voor het schooltuinprogramma werden alle

209 scholen in Rotterdam uitgenodigd. Net als bij de natuurlessen vraagt schooltuinieren van oudsher van de school een aanzienlijk commitment, over een langere periode. Daarnaast spelen de afstand tot een schooltuin, de beschikbare ruimte in de roosters, de persoonlijke passie en ambitie van leraren en de beschikbaarheid van hulpouders een rol in de afweging van scholen. De Educatie Specialisten van Natuurstad onderhielden zoveel mogelijk persoonlijk contact met de docenten wanneer een school gedurende een periode niet kon komen. In 2020 kreeg het schooltuinseizoen noodgedwongen een digitale aftrap. Een redelijk aantal Rotterdamse basisscholen wist

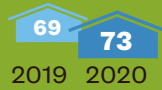
Online Schooltuinieren

Het schooltuinieren kon in het jubileumjaar door de COVID-19-maatregelen in 2020 niet doorgaan zoals de scholen dat gewend zijn. Daarom ontwikkelden de Educatie Specialisten van Natuurstad 13 weken lang succesvolle filmpjes, waarin dezelfde lesstof aan bod kwam - compleet met uitleg, instructie en doe-opdrachten voor thuis of op school.

Spreiding scholen per tuin

Aangemelde scholen:

Spreiding groepen per tuin

Totaal aantal groepen:

Natuurstad ondanks de COVID-19-maatregelen te vinden en maakte tussen maart en september gebruik van de tuinen. In totaal zijn er in 2020 aan ruim 120 groepen 360 lessen gegeven op de schooltuinen; 22% van de 1633 lessen in 2019. Voor de groepen die door de maatregelen niet naar de tuinen konden komen, heeft Natuurstad vanaf 8 april wekelijks online in totaal 13 lessen als filmpjes ontwikkeld en ter beschikking gesteld. In elke les kregen de klassen uitleg en opdrachten over grond, compost, zaaien, planten, onderhoud, insecten, bloemen, wormen, oogsten en informatie over de schooltuinen van Natuurstad. De filmpjes waren zeer succesvol: ze werden in 2020 maar liefst 1043 keer bekeken. Ook zijn er 83 zadenpakketten afgenomen, die konden worden aangevraagd naar aanleiding van het derde filmpje over het thema

zaaien. Doordat de scholen op 11 mei gedeeltelijk en op 8 juni geheel opengingen, werden de filmpjes eerst door de leerlingen thuis bekeken, maar vanaf deze data klassikaal op school. Daardoor nam het aantal views iets af naarmate het schooljaar vorderde.

Maggy Janneschutz - Leerkracht Prins Alexanderschool

“Ik ga met mijn groep zeven naar de schooltuin Geelkruid in Ommoord en met groep acht naar de kinderboerderij De Blijde Wei om natuurlessen te volgen. Dat is heel erg leuk en leerzaam. De schooltuinlessen zijn goed verbeterd. Ik sta al een tijdje voor de bovenbouw en kan me herinneren dat kinderen vroeger met zakken aardappels en preien op de fiets weer terug moesten. Sinds twee jaar is dat aangepast en nu maken we direct iets met de producten, zoals groentepizza, groentesoep en lippenbalsem. Dat ervaar ik en ook de kinderen als heel positief. Ze vinden het echt leuk om naar de schooltuin te gaan. Ze leren ook veel: bij mij in de klas zijn veel kinderen niet gewend om met groente koken. Omdat ze producten zelf gezaaid en geoogst hebben, proberen ze nu nieuwe dingen uit. Het leukste moment van 2020 was het pizzabakken, omdat de kinderen samenwerken, met hun eigen producten. Ze maken plezier en leren iets. Én het springkussengevecht met meester Bas en de klas. Meester Bas won!”

3.3 Overige activiteiten

Naast de lessen uit het basis- en pluspakket, organiseert Natuurstad op de kinderboerderijen en tuinen nog meer educatieve activiteiten. Jonge en oude(re) bezoekers kunnen uiteraard met al hun vragen terecht bij de diervverzorgers. Ook biedt Natuurstad lessen op maat en natuurspeurtochten aan voor andere doelgroepen dan het primair onderwijs. Voorbeelden hiervan zijn de lessen Wat leeft er in de sloot, Reptielen & amfibieën, Uitvogelen, Ecokids, peuteractiviteiten, seniorenactiviteiten, exposities en lezingen. Deze zijn vrij toegankelijk voor jonge en oude(re) wijkbewoners, professionals - iedereen die het leuk vindt om meer te leren over de natuur is welkom.

De succesvolle tentoonstelling in de bibliotheek Rotterdam over ‘100 jaar Schooltuinieren’

in Rotterdam was het hoogtepunt van het activiteitenprogramma 2020. De jaarlijkse activiteiten rond de landelijke Boomfeestdag moesten helaas worden geannuleerd vanwege COVID-19. Wel was er de wisseltonoonstelling ‘Tussen Kunst en Kip’, die op kinderboerderijen te bekijken was. Op De Molenwei, De Blijde Wei en De Kooi waren open lessen en workshops over

reptielen, amfibieën en vogels te volgen en ook op de tuin Tamarinde zijn in de zomervakantie elke week activiteiten voor kinderen uit de buurt georganiseerd. Tijdens de lockdowns en in de perioden dat scholen niet naar de locaties konden komen, ontwikkelde Natuurstad alternatieven voor haar reguliere bezoekers. Zo werd in opdracht van de gemeente Rotterdam de blogserie 'Vergroen je stadstuin!' in 5 delen gelanceerd.

Ook deden kinderen mee aan de wedstrijd 'Gezocht: Natuurkunstenaar.' Rondom een thema werden door kinderen thuis prachtige creaties gemaakt en ingezonden. Op De Wilgenhof zijn de 'Parkexcursie' en 'Rugzakroute' ontwikkeld en in gebruik genomen. De nieuwe speurtocht 'Ontdek de boerderij' was op alle locaties te gebruiken door scholen, BSO's en kinderdagverblijven. Daarmee kon Natuurstad voor lessen aan jonge kinderen die onder normale omstandigheden binnen worden gegeven, buiten een alternatief bieden. Kinderen uit de onderbouw van de basisschool leren in Ontdek de boerderij! spelenderwijs alle dieren op de kinderboerderij kennen. In 2020 hebben 17 groepen deze speurtocht gedaan.

Inzending Gezocht Natuurkunstenaar: 'Zingende Zeedieren'
Govinda, 5 jaar

Inzending Gezocht Natuurkunstenaar: 'Verliefde Vogels'
Evy, 12 jaar

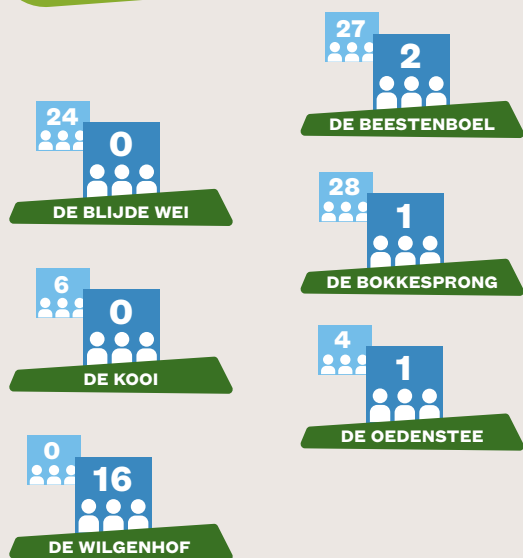
3.4 Pluspakket

Naast de natuurlessen en het schooltuinieren voor basisscholen heeft Natuurstad een uitgebreid pluspakket aan natuurlessen. Dit aanbod bestaat uit extra betaalde lessen op de kinderboerderij, seizoenpakketten, leskisten en lesmateriaal. Niet alleen basisscholen, maar ook andere organisaties zoals BSO's en welzijns- en zorgorganisaties maken gebruik van het pluspakket. Voor de kleinste bezoekers van Natuurstad werd een educatieve Peuterkar ontwikkeld en op alle kinderboerderijen aangeboden. Peutergroepen huren de kar en kunnen er op de kinderboerderij zelfstandig mee aan de slag. Dit bood BSO's onder de strenge COVID-19-maatregelen toch de mogelijkheid om naar buiten te gaan, naar de kinderboerderijen te komen en daar actief iets te leren over de dieren.

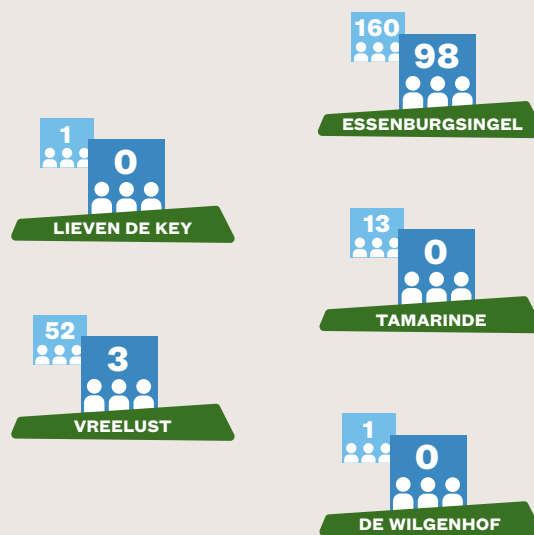
Spreiding groepen pluspakket per expertisecentrum

Totaal aantal groepen: **89** 2019 **20** 2020

Spreiding groepen pluspakket per tuin

Totaal aantal groepen: **227** 2019 **101** 2020

Op De Beestenboel en De Blijde Wei waren in 2020 10 lessen gepland, die door de COVID-19-maatregelen helaas niet konden doorgaan.

Seizoenpakket basisscholen vernieuwd

Elk Seizoenpakket van Natuurstad bestaat uit een tas met een verrassende mix aan verschillende natuurlijke materialen. Elk pakket stimuleert het onderzoekend en ontdekkend leren. De leerlingen worden uitgedaagd, geprikkeld en aangezet tot onderzoek. Voor de leerkracht is een vernieuwde digitale informatiepagina beschikbaar met tips voor het gebruik en verwijzingen naar verdiepingsmateriaal op internet.

Natuurstad stelt elk jaar 4 Seizoenpakketten samen over groente uit de tuinen, paddenstoelen of uitleg over gewassen en recepten om ermee te koken. In totaal zijn er 56 groepen op basisscholen die de 4 seizoenpakketten hebben afgenomen; daarnaast werd 121 keer het gratis pakket Smakelijke winter besteld; door de lockdown is dit in 2021 uitgeleverd. Deze seizoenpakketten zijn in 2020 doorontwikkeld en werden in de periode van COVID-19 vaker afgenomen dan voorgaande jaren. Zo werden ook op De Wilgenhof in tegenstelling tot 2019 voor het eerst pluspakketten besteld. Er waren in totaal 100 deelnemende scholen.

Smakelijke winter

Inleiding

Dit seizoenpakket zit vol met eetbare verrassingen. Door ontdekkend leren in te zetten, kunnen de leerlingen op hun eigen niveau uitvinden wat ze aan deze materialen kunnen onderzoeken. Stimuleer het onderzoekende gedrag door open vragen te stellen en laat de kinderen onderzoeken met hun zintuigen. Aan het eind kunnen jullie de inhoud van dit pakket op een smakelijke manier verwerken. Wij wensen jullie weer heel veel plezier met dit nieuwe seizoenpakket van Natuurstad!

Bruikleen

Let op; het volgende materiaal halen we op in week 9 of week 10:

- 13. 1 stampotstamper
- 14. Transporttas

Verbruiksmateriaal

1. Verschillende soorten (droog)boonplanten
2. 2 rode bieten
3. Winterwortelen
4. Knolselderij
5. Zoete aardappel
6. Rammenas
7. Potje augurken
8. Potje appelmoes
9. 2 uien
10. Aardappels
11. 2 preien
12. Spruitkoolplant
13. 1 stampotstamper
14. Transporttas

Op de meeste expertisecentra en tuinen hebben vanwege de COVID-19-pandemie in 2020 weinig tot geen extra school- en BSO-activiteiten kunnen plaatsvinden. De lockdownperiodes vielen in de schoolperiodes van het voor- en najaar; juist in de zomervakantie konden de locaties van Natuurstad weer open. In 2020 bedroegen de inkomsten uit het pluspakket daarom €4.637; in 2019 was dat €26.000,-.

4 Recreëren

De kinderboerderijen en stadstuinen van Natuurstad zijn groene oases midden in de Rotterdamse wijken. Rotterdammers, maar ook toeristen komen er graag om elkaar te ontmoeten, te genieten van de rust, de bloemen, de planten en de dieren. Ouders drinken er een kopje koffie. Kinderen kunnen lekker schommelen, ravotten en dieren aaien. Ook in de tuinen valt van alles te beleven. En mensen komen graag terug, want een bezoek aan een van de locaties van Natuurstad is in elk seizoen anders.

Jaarprogramma

Om mensen via beleving en informatie met de natuur in contact te brengen, heeft Natuurstad naast haar dagelijkse openstelling van 22 locaties op de boerderijen en tuinen een jaarprogramma. Daarin worden vrij toegankelijke evenementen en activiteiten aangeboden aan bewoners uit de wijk, professionals en andere doelgroepen. Denk aan publiekslessen over het leven in de sloot, hoe je een nestkastje timmert, rondleidingen over de tuinen,

lezingen of een cursus Hulp dierverzorging. Op het programma staan ook schaapscheerfeesten, pannenkoekdagen, knuffelmiddagen, lente-, zomer-, herfst- en winteractiviteiten en nog veel meer.

De jaarprogrammering is terug te vinden in de activiteitenkalender op natuurstad.nl, de diverse Facebook-pagina's en natuurlijk op de locaties zelf. Aankondigingen worden ook in lokale media geplaatst. Natuurstad werkt aan een interactieve module op de website, waarmee bewoners kunnen zoeken op criteria die bij hen passen, zoals datum, locatie, leeftijd, doelgroep en soort activiteit. In 2020 moest Natuurstad alle activiteiten door de COVID-19-maatregelen in de perioden tussen 13 maart en 2 juni en ook tussen 5 en 31 december helaas annuleren; activiteiten die buiten de lockdowns wel doorgingen, waren kleinschalig. Dit betekende een reductie van ongeveer 60% van de 130 activiteiten die Natuurstad jaarlijks gemiddeld organiseert, en uiteraard ook een vermindering van het aantal bezoekers.

Druktemeter

De Natuurstad Druktemeter is een mooi hulpmiddel om de drukte te vermijden. Op natuurstad.nl/druktemeter kunnen bezoekers voorafgaand aan hun bezoek zien hoe druk het op de locaties van Natuurstad is. Bij groen is het rustig en ben je van harte welkom. Bij geel wordt

het drukker, maar ben je nog welkom. Kleurt de locatie oranje, dan is het al aardig vol en kun je beter op een ander moment langskomen. Rood betekent dat er geen nieuwe bezoekers op het terrein worden toegelaten.

Gezond, veilig en duurzaam

Alle locaties van Natuurstad voldoen aan de regels op het gebied van veiligheid, hygiëne en dierenwelzijn. Bovendien zijn alle kinderboerderijen en tuinen 100% rook- en alcoholvrij (Op weg naar een Rookvrije Generatie) en richt Natuurstad zich in samenwerking met het programma Rotterdam Lekker Fit! op een gezond voedselaanbod (volgens de Richtlijn Gezonde Kantines van het Voedingscentrum). Daarom hebben de horecavoorzieningen van Natuurstad het zilveren certificaat. De horecagelegenheden van Natuurstad zijn gedurende beide lockdowns gesloten geweest. De zitplaatsen in en om de horecagelegenheden zijn vanaf eind september weggehaald; in de zomerperiode was alleen afhalen mogelijk. Ook op het gebied van afvalscheiding geeft Natuurstad op de locaties het goede voorbeeld met milieustraatjes, en zijn er zonnepanelen, regentonnen, wormen- en bijenhôtels te zien. Samen met de educatieve activiteiten stimuleert dit alles een gezonde en verantwoorde leefstijl van Rotterdammers.

Horeca zilver

Als eerste kinderboerderijen van Nederland ontvingen de kinderboerderijen van Natuurstad met een kantine (De Beestenboel, De Blijde Wei, De Kooi, De Kraal en De Wilgenhof) de Zilveren Certificering voor Gezonde Kantines uit handen van wethouder Bert Wijbenga. In de kantines van deze kinderboerderijen van Natuurstad wordt het maken van een gezondere voedselkeuze gestimuleerd. De Zilveren Certificering is het resultaat van een samenwerking tussen de gemeente Rotterdam, Team:Fit (landelijk initiatief Jongeren Op Gezond Gewicht) en Natuurstad.

Speurtocht dierenwelzijn

In opdracht van de gemeente Rotterdam ontwikkelde Natuurstad een speurtocht met als thema dierenwelzijn. Tijdens de speurtocht beantwoordden de kinderen op speelse wijze allerlei vragen over het houden van huisdieren. Met deze speurtocht konden de gemeente Rotterdam en Natuurstad de aandacht voor het bewust aanschaffen en houden van huisdieren vergroten, om daarmee het aantal dieren dat op straat of in het dierenasiel belandt te verkleinen. De hele zomervakantie konden Rotterdamse kinderen de speurtocht doen op kinderboerderij De Bokkesprong en De Kooi als onderdeel van het Jeugd Vakantiepaspoort.

Recreatief, sociaal en multifunctioneel

Behalve natuur, rust, vertier en educatie bieden de locaties van Natuurstad ontmoetingsmogelijkheden voor mensen in de wijk. Door de buurt actief te betrekken bij de activiteiten benut Natuurstad de sociale functie van haar locaties. Ook nodigt Natuurstad specifieke doelgroepen, zoals senioren, uit om deel te nemen aan bijvoorbeeld een lezing of een rondleiding. Dat biedt Natuurstad een uitgelezen kans om zich te presenteren als de huiskamer van de buurt. Bewoners worden uitgenodigd mee te doen en kunnen bij Natuurstad buurtactiviteiten organiseren. De vijf jaarlijkse concerten van de organisatie Ommoordse Veld

Open en Groen op De Blijde Wei - van klassiek tot jazz - zijn daar een mooi voorbeeld van. Ook werd door de vriendenstichting van de Botanische Tuin Kralingen een concert in de tuin georganiseerd, dat rekening houdend met de strenge veiligheidsmaatregelen in het kader van de COVID-19-pandemie goed werd bezocht. De kunstenaar Willem van Hest volgde de seizoenen op de tuin en zijn werk, over bloemen en planten en met portretten van bezoekers, was het hele jaar door te zien op diverse plaatsen in de kas en de buitenruimte. Hierover is ook een mooi boekje verschenen.

Rachella Lammers - Dierverzorger

“Ik werk nu al bijna twee jaar als dierverzorger voor Natuurstad, eerst als invaller en later vast op locatie De Beestenboel, aan de rand van Rozenburg. Ik heb het onwijs naar mijn zin. Iedereen is welkom op de boerderij en dat vind ik positief. We leven nu in een maatschappij waarin we vaak veroordelend zijn en dat is hier niet. Normaal gesproken organiseren we veel activiteiten, zoals het Eierfeest in het voorjaar en de Winterfair. In 2020 waren er geen activiteiten vanwege Corona en zijn we lange tijd dicht geweest. Zonder kinderen was het heel stil. Ik ga natuurlijk nog steeds met plezier naar mijn werk, maar dat is niet waar je het normaal gesproken voor doet. Kinderen die hier komen, zijn erg enthousiast en willen helpen. Daar word je zelf ook enthousiast van. Soms hobbelen er heel de middag kindjes met je mee. Dat is superleuk en daar leren ze veel van. Als invaller ben ik ook veel op de andere kinderboerderijen geweest. Het bijzondere aan De Beestendoel is de dorpslocatie: het hele dorp wil helpen. Zo hebben we een grote club vrijwilligers, die onder meer in ons theehuisje werken. Ze

zetten zich keihard voor Natuurstad in en zijn echt onderdeel van de boerderij. Afgelopen jaar bestond De Beestenboel 40 jaar. We hadden een groot feest gepland, maar dat kon helaas niet doorgaan door corona. Hopelijk halen we dat volgend jaar in!”

5 Meedoen

In Rotterdam zijn vele partijen actief op het gebied van duurzaamheid, groen en gezondheid, die alle vanuit hun eigen kracht en expertise uitvoering geven aan het gemeentelijke NME-beleid. Natuurstad is de grootste partner binnen dit netwerk. Dicht bij huis zijn prachtige vriendenstichtingen actief, waarmee Natuurstad mooie dingen voor de kinderboerderijen doet: Fonds De Boer (De Wilgenhof) en de Stichtingen Vrienden van de kinderboerderijen De Kooi, De Blijde Wei, De Beestenboel, De Oedenstee en Botanische Tuin Kralingen. Daarnaast werkt Natuurstad samen met scholen, zorginstellingen, buitenschoolse opvang- en wijkorganisaties en is aangesloten bij diverse landelijke regionale en stedelijke netwerken en projecten. Vrijwilligers, stagiairs, ouderen en groepen die moeilijk aansluiting vinden bij de arbeidsmarkt en samenleving, worden betrokken bij het reilen en zeilen op de kinderboerderijen en stadstuinen. Zo werkt Natuurstad met zoveel mogelijk Rotterdammers aan een groene en gezonde stad.

Samenwerking met de gemeente Rotterdam

Met haar kinderboerderijen en (educatieve) stadstuinen beheert Natuurstad 25 hectare groen in de stad. Daarmee levert Natuurstad een stevige bijdrage aan het imago van Rotterdam als groene stad. Via deze locaties doet jong en oud het hele jaar door kennis op over een verantwoorde omgang met de natuurlijke omgeving, zorg voor het milieu en een gezonde leefstijl. Juist in 2020, het jaar dat de locaties niet altijd open konden zijn door de COVID-19-pandemie, zijn veel Rotterdammers en bezoekers digitaal, via de website en sociale media, in contact gekomen met het aanbod van Natuurstad. Hoewel het jammer was dat het grote gemeentelijke project 'Rotterdam gaat voor groen' door de COVID-19-maatregelen werd vertraagd, was het gezamenlijke project 'Groene Stadstuinen' in 2020 erg succesvol. Natuurstad draagt hiermee structureel bij aan een aantal belangrijke gemeentelijke thema's: Groen, Gezond, Duurzaamheid, Participatie, Dieren en dierenwelzijn, Leefbaarheid, Activering en ontmoeting, Taalontwikkeling en Kunst.

De afdeling Beleid Sport, Recreatie & Natuur van de Directie Sport, Onderwijs & Cultuur binnen het cluster Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente Rotterdam is de belangrijkste opdrachtgever voor Natuurstad. Beide organisaties hebben het hele jaar door zowel bestuurlijk als ambtelijk nauw contact. Natuurstad draagt bij aan de uitvoering van het gemeentelijke NME-beleid en voorziet de gemeente gevraagd en ongevraagd van advies. In 2020 had dit advies betrekking op een aantal publieksreacties over dierenwelzijn, Rotterdams Weerwoord, Rotterdam Circulair, het programma Rotterdam Lekker Fit!, de Zilveren certificering Horeca, het project Rotterdam gaat voor Groen, het akkoord Gezond010, het Nationaal Programma Rotterdam Zuid, de Omgevingsvisie, de stedelijke energietransitie, educatie over afval en over GFE met het cluster Stadsbeheer. Ook werd samenwerking verkend in het kader van de film 'Wild Ports Of Europe.'

Rotterdam kent naast de 8 kinderboerderijen van Natuurstad een viertal particuliere kinderboerderijen. Natuurstad adviseert de gemeente over de stichtingen op Heijlplaat, in Hoek van Holland, Pernis en IJsselmonde - onder meer over dierenwelzijn en bedrijfsvoering. In Pernis heeft Natuurstad vruchtbaar samengewerkt met de kinderboerderij en op scholen een educatief programma aangeboden. Met de kinderboerderij op Heijlplaat is meegedacht over de te nemen COVID-19-maatregelen.

Bijdragen van Natuurstad aan gemeentelijke thema's

Activering en ontmoeting

De locaties van Natuurstad zijn belangrijke ontmoetingsplaatsen voor ouders, kinderen, vrijwilligers en ouderen in de wijk.

Dieren en dierenwelzijn

Natuurstad geeft advies en voorlichting over (het houden van) dieren, adviseert de gemeente over de nota Dierenwelzijn en handhaaft de uitgangspunten van het Rotterdamse beleid van Natuurstad.

Duurzaamheid

- Duurzaamheid heeft bij het onderhouden van de gebouwen en terreinen van Natuurstad een prominente rol en in goed overleg met Stadsontwikkeling wordt samen gewerkt aan het verduurzamen van het vastgoed.
- Natuurstad heeft in 2020 Duurzaam inkoopbeleid voor Natuurstad vastgesteld en is daarmee aangesloten bij het gemeentelijke inkoopbeleid.
- Via de milieustraatjes op de locaties van Natuurstad draagt Natuurstad bij aan verantwoorde afvalverwerking.
- Natuurstad werkt samen met Rotterdams Weerwoord in de ambities rond klimaatadaptie.

Gezond

- Natuurstad is premium partner van Gezond010, het Rotterdamse netwerk van organisaties die werken aan een gezonde stad en heeft het Rotterdamse preventieakkoord Gezond010 mee ondertekend.
- Natuurstad werkt samen met Rotterdam Lekker Fit!, aan gezonde voeding, educatie over voeding aan kinderen en aan een gezond aanbod in haar kantines.

Groen

- Met Rotterdam gaat voor Groen heeft Natuurstad een programma ontwikkeld om Rotterdammers te stimuleren hun eigen tuin te vergroenen. De uitvoering van dit programma staat gepland in 2020.
- Natuurstad geeft op alle locaties het goede voorbeeld op het gebied van energiegebruik, duurzaamheid, voedsel en gezondheid.
- Via de lesprogramma's, activiteiten en voorlichting van Natuurstad doen alle bezoekers en schoolleerlingen basiskennis op over natuur en milieu.

Participatie

- Vele vrijwilligers helpen mee op de locaties van Natuurstad (burgerparticipatie).
- Natuurstad biedt vele stagiaires stageplekken.
- Voor speciale doelgroepen verkleint Natuurstad de afstand tot de arbeidsmarkt via leerwerkplekken, begeleid werken en een aanbod van dagbesteding.

Leefbaarheid

- Natuurstad beheert 25 hectare aan groenlocaties in de stad en levert daarmee een duidelijke bijdrage aan de leefbaarheid.
- Natuurstad levert een bijdrage aan de Omgevingstafels van de gemeente Rotterdam, waarmee een nieuwe Omgevingsvisie wordt ontwikkeld.

Taalontwikkeling

- Natuurstad heeft een peuterkar ontwikkeld waarmee Natuurstad peuterlessen geven en speurtochten aanbieden.

Samenwerking met regionale NME- collega's

Samen met vele collega's in de stad en regio draagt Natuurstad bij aan de missie van het gemeentelijke NME-beleid: "Het betrekken van Rotterdammers bij duurzaamheid en het bevorderen van een duurzame en gezonde levensstijl met behulp van een laagdrempelig aanbod van educatie, recreatie en participatie op het gebied van natuur en milieu. De belangrijkste doelgroepen zijn kinderen, jongeren en gezinnen." Als voormalige, in 2019 verzelfstandigde gemeentelijke afdeling voor Natuur- en Milieueducatie, is Natuurstad de belangrijkste uitvoeringspartner voor het gemeentelijk NME-

beleid, waarbij de kinderboerderijen en tuinen in de hele stad en de sterke band met de basisscholen het uitgangspunt vormen. Deze eigen kracht en expertise gebundeld met de kracht en expertise van andere NME-organisaties in Rotterdam, heeft in 2020 een sterk groeiend aantal mooie en vruchtbare samenwerkingsverbanden en projecten opgeleverd. Ze staan vermeld in de tabel op de volgende pagina.

Samenwerking met NME-collega's in de regio
Structurele samenwerking:
Diergaarde Blijdorp (onder meer afstemming i.h.k.v. de COVID-19-pandemie)
vSKBN (onder meer afstemming i.h.k.v. de COVID-19-pandemie)
Gemeenten voor Duurzame Ontwikkeling, GDO (Natuurstad is lid van deze netwerkorganisatie en nam onder meer deel aan studiedagen en werkgroepen)
Rechtstreef (levert haar producten 1 x per week uit aan haar klanten vanaf Natuurstadlocatie Geelkruid);
Rotterdam gaat voor groen (project Gemakkelijke stadstuin)
Rotterdams Milieucentrum (o.a. samenwerking Wormenhotels op locaties van Natuurstad, Parkenmaand)
Jong Leren Eten (Natuurstad maakt de basisscholen erop attent dat zij gebruik kunnen maken van de subsidie voor Jong Leren Eten)
Groen doet goed (evenement herstart Hoek van Holland; ROTTERdam Experience)
Gezond010 (presentatie op webinar over Natuurstad tijdens de COVID-19-pandemie en het belang van groen in de stad)
Cool down city (beschikbaar stellen tijdelijke locatie bomenparkeerplaats)
IVN (project rond Voedselbosje, IVN-vrijwilligers; intentie intensievere samenwerking)
Landelijke Boomfeestdag
Verkennen samenwerking:
Rotterdamse Munt (samenwerkingsmogelijkheden NME door Natuurstad worden verkend)
Stichting Plezierrivier De Rotte (voorbereiding bijdrage aan Rotteconferentie, uitgesteld naar 2021)
Bioto (gebruik maken van slimme data in buurttuinen)
ZON netwerk (heropstart met NME-organisaties Zuid-Holland)
Waterwijzer (begeleidingsgroep verkennen samenwerking rondom de Rotte)
NPRZ (coalitieondersteuning verduurzaming/energietransitie met Stadsontwikkeling)

Marloes Hartog - Eerstejaars mbo Dierversorgung, Wellantcollege

“Tijdens mijn 2-jarige studie leer je dierversorger te worden. Zelf ik wil later iets doen met een kinderboerderij. Het Wellantcollege zit naast kinderboerderij De Bokkensprong, dus daar gaan wij iedere donderdag heen voor praktijkles. We hebben eerst vooral theorieles gehad en nu zijn we bezig met hanteren, zoals nagels knippen en echt met de dieren zelf aan de slag. De lessen op De Bokkesprong bevallen goed; we zijn er in het schooljaar van september tot december geweest en toen even niet meer vanwege Corona. Tijdens de praktijklessen gaan we alle dieren stap voor stap langs. Ik heb zelf een voorkeur voor grote dieren, zoals de geiten, de pony, schapen en koeien

waar je echt aandacht aan kunt besteden. Ik vind het leuk om te leren hoe je met dieren om moet gaan en ze moet verzorgen, want dat heb ik nooit eerder gedaan. Ik vind het leuk hoe Natuurstad alles doet, hoe ze de dieren een leuke plek geven om te wonen. De dieren hebben een prima stal, de koeien mogen naar buiten en ze hebben leuke dingen waar ze zich mee bezighouden. Het is bij dieren belangrijk dat ze iets te doen hebben. Complimenten daarvoor!”

Samenwerking in burgerinitiatieven

Natuurstad geeft ruim baan aan buurtinitiatieven en sociaal ondernemerschap en staat klaar voor de doelstellingen in het gemeentelijk Coalitieakkoord 2018-2020 op het gebied van right-to-co-operate en right-to-challenge. Met haar NME-expertise en locaties ondersteunt Natuurstad lokale en stedelijke projecten die ontstaan uit burgerinitiatieven. Voor burgerinitiatieven

werkt Natuurstad met een vast aanspreekpunt per gebied. Op de website staat per locatie een telefoonnummer en een e-mailadres vermeld waar burgers terecht kunnen. In 2020 zijn er door de gemeente geen burgerinitiatieven aan Natuurstad toegewezen.

Samenwerking met landelijke NME-collega's

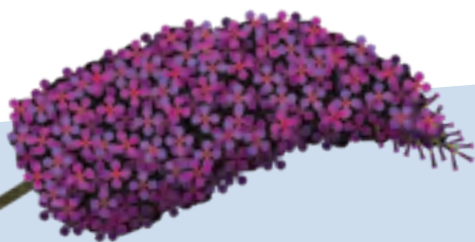
Naast de stedelijke samenwerking is Natuurstad ook actief in een aantal provinciale en landelijke partnerschappen op het gebied van NME. Natuurstad speelt een rol binnen de brancheorganisatie vSKBN, in 2020 vooral ten aanzien van de COVID-19-maatregelen, en de vereniging Gemeenten voor Duurzame Ontwikkeling (GDO). Vanuit het landelijke programma Jong Leren Eten heeft Natuurstad een bijdrage ontvangen voor de tentoonstelling '100 jaar schooltuinieren' in de centrale Bibliotheek Rotterdam. Met het Instituut Voor Natuureducatie en duurzaamheid (IVN) werkt Natuurstad samen in het kader van het programma 'Groen doet

goed.' Dit resulteerde in 2020 in het eerste voedselbosje op een schoolplein, inclusief een educatief programma. Ook is Natuurstad met IVN en Stichting Noordzee in gesprek over een Rotterdamse bijdrage aan de landelijke campagne Schone Rivieren.

Samenwerking met vrijwilligers

In 2020 waren binnen Natuurstad 99 vrijwilligers actief; 7 meer dan in 2019. Zij helpen in de tuinen, in de dierverzorging en het beheer op de kinderboerderijen of helpen activiteiten begeleiden. Vrijwilligers zijn altijd ondersteunend aan het personeel van Natuurstad, maar onmisbaar voor het reilen en zeilen op de locaties en het activiteiten aanbod. Natuurstad is erg trots en zuinig op haar vrijwilligers. In 2020 heeft Natuurstad daarom beleid ontwikkeld op het gebied van werving, aanmelding, training, begeleiding en afscheid van vrijwilligers. Alle

vrijwilligers hebben een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG); Natuurstad draagt zorg voor een ongevallen- en aansprakelijkheidsverzekering. Vanwege de minimale bezetting (ter voorkoming van reisbewegingen en besmetting) die Natuurstad in de lockdown-perioden van 2020 hanteerde, hebben vrijwilligers helaas een groot deel van het jaar niet op de locaties kunnen werken. Dat is erg jammer, maar Natuurstad heeft met de vrijwilligers voortdurend contact gehouden over de gevolgen van de kabinetsmaatregelen.

Leonie van den Boogaart - BBL Hovenier niveau 3, Wellantcollege

“Vóór Corona werkte ik in de podiumbouw, maar dat viel weg want er was niets meer op te bouwen. Na een tijdje werkloos te zijn, dacht ik: ‘Wat moet ik nu?’ Ik heb gestudeerd voor laboratoriumtechniek, maar dat sprak me niet meer aan. Toen zei mijn zus: ‘Kom vrijwilligerswerk doen op de tuin waar ik werk!’ en daar kwam veel samen. Nu volg ik de hoveniersopleiding aan het Wellantcollege. Een werken-en-lerentraject, waarbij ik vier dagen per week als Tuinvrouw op educatieve tuin Scottstraat sta. In mijn opleiding leer ik alles: van het aanleggen tot het onderhouden van de tuin. Ik vind het buiten

bezig zijn met de natuur heel leuk. Ik kan heel erg genieten van dat ene vliegje dat op een blaadje zit. Het grove werk vind ik ook leuk. Snoeien, dingen bouwen, overkappingen & vogelhuisjes maken en de grond klaarmaken voor de zomer. Ik ga niet meer terug naar de podiumbouw, want ik vind dit veel leuker! Ik kan hier groeien en doe iedere dag iets nieuws. Als kind had ik het heel tof gevonden om ook les te krijgen op een tuin bij Natuurstad. Daar zou ik veel aan gehad hebben. Dus dat ik nu voor deze stichting werk en ik dat aan kinderen kan overbrengen, vind ik top!”

Samenwerking met onderwijsinstellingen

Natuurstad is SBB (Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven) gecertificeerd en bekend als stagebedrijf voor het (v)mbo/hbo. Vanaf 2021 hanteert Natuurstad een nieuw stagebeleid met duidelijke afspraken over de mogelijkheden. Deze bijdrage aan het voortgezet onderwijs is niet alleen in het eigen belang, omdat veel studenten later doorstromen in de sector. Natuurstad heeft met haar expertise en infrastructuur ook een constructief aandeel in het verbeteren van het stageklimaat in de regio Rotterdam. Op iedere locatie zijn vaste stagebegeleiders aanwezig, die verantwoordelijk zijn voor de dagelijkse aansturing,

monitoring en ontwikkeling van de stagiair. In 2020 hebben, ondanks de maatregelen in verband met de COVID-19-pandemie, 61 leerlingen stagegelopen bij Natuurstad. Dat is een toename van 50% ten opzichte van vorig jaar. Over de afgelopen 2 jaar is het aantal stagiairs op de kinderboerderijen van Natuurstad maar liefst 300% gegroeid. De stagiairs kwamen voornamelijk uit het groenonderwijs. Een belangrijke rol in deze ontwikkeling speelde de intensivering van de samenwerking met het Wellantcollege, dat naast de deelnemende stagiairs sinds 2020 ook haar reguliere praktijklessen op drie kinderboerderijen van Natuurstad verzorgt.

Miranda van Duuren - Leerwerkcoach Pameijer

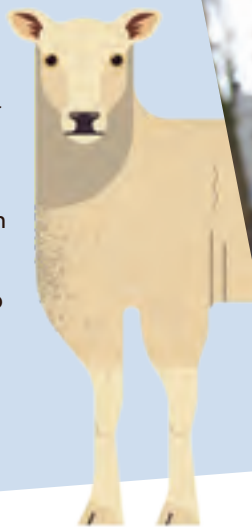
“Ik begeleid mensen met een verstandelijke beperking in het leren werken. Dit doen ze op kinderboerderij De Oedenstee in Hoogvliet. De cliënten doen ondersteunende werkzaamheden voor de diervverzorgers, zoals de stal uitmesten, het konijnenhok schoonmaken, de kruidentuin onderhouden en groenwerkzaamheden, zoals onkruid wieden. Sommigen vinden het fijn om met bezoekers te praten en het valt me op dat veel bezoekers ook leuk doen tegen cliënten. Andere cliënten vinden dat te druk. Die kunnen dan naar de binnenruimte om rust te zoeken. Ze vinden het een geweldige werkplek: ze hebben lekker de ruimte en hun aanwezigheid en werkzaamheden worden duidelijk gewaardeerd door de mensen van Natuurstad. Aan het einde van een reeks wordt er altijd een natuurles gegeven door de Educatie Specialisten. Onze cliënten vinden dat echt een belevenis. 2020 was een moeilijk jaar, omdat de boerderij lang dicht was. Onze cliënten hebben veel structuur nodig. Werk is daar heel belangrijk voor. In de twee maanden dat de locatie open was, konden ze niet allemaal naar de boerderij. Voor

mensen met autisme is het lastig als iets begint en daarna weer anders is. Voor de anderen was het natuurlijk een feest toen ze weer konden komen. Mijn cliënten gaan graag naar buiten. Dat ze de ruimte hebben, de zon op hun huid en wind in hun haren is van toegevoegde waarde. Ik heb het afgelopen jaar gezien dat de boerderij er nog mooier uit is gaan zien. Er werden leuke vernieuwingen doorgevoerd en er kwam een mooie huisstijl. Het is een hele mooie werkplek voor onze cliënten; een groene plek in een bebouwde en geïndustrialiseerde omgeving.”

Alex Milikic - Eerstejaars MBO Dierverzorging, Wellantcollege

“Ik vind het een leuke opleiding, maar dit jaar is het natuurlijk wel anders. Door Corona was er veel onderwijs online en ik had het met meer praktijklessen fijner gevonden, want daar ben ik de opleiding voor begonnen. De praktijklessen op kinderboerderij De Bokkesprong waren leuk. Naast de praktijklessen loop ik stage op een kinderboerderij en weet daardoor al veel, dus ik ga het liefst buiten mijn eigen gang, maar op school moet het soms toch iets meer volgens het boekje. Maar ik vind de opleiding wel heel leuk. Ik kwam van kleins af aan al op kinderboerderijen en vond dat geweldig. Ik hou heel erg van dieren en daarom heb ik ook voor deze opleiding gekozen.”

Sociaal rendement

Het bevorderen van een groener, bewuster, gezonder en sterker Rotterdam betekent ook bijdragen aan versterking van de sociale samenhang en solidariteit. In 2020 bood Natuurstad 14 mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een werkplek in WSW-banen. Dit is er 1 meer dan in 2019. Tijdens de 2 lockdown-perioden werkte Natuurstad met een minimale bezetting om besmettingen en reisbewegingen tot een minimum te beperken. Dat betekende helaas dat ook de collega's met een WSW-baan en stagiairs niet naar de locaties konden komen.

Samenwerking met andere partners

In de samenwerkingsverbanden met de gemeente en de regionale NME-partners speelt Natuurstad een substantiële rol. Maar Natuurstad werkt ook in opdracht voor andere opdrachtgevers: van ouders die op één van de kinderboerderijen een kinderfeestje organiseren tot grote organisaties, zoals Pameijer of het Wellantcollege. Met Stichting Pameijer is een huurovereenkomst gesloten voor de huur van ruimtes op De Oedenstee.

Pameijer ondersteunt kwetsbare mensen psychosociale of psychiatrische problemen of een (licht) verstandelijke beperking. Deze cliënten van Pameijer verrichten onder begeleiding werkzaamheden en zijn bekende gezichten op De Oedenstee. De samenwerking met Pameijer draagt bij aan de participatie-doelstellingen van Natuurstad.

Met het Wellantcollege is een huurovereenkomst gesloten voor de huur van lesruimtes en praktijkruimtes op De Bokkensprong, De Molenwei en De Wilgenhof. Buiten de stagiaires van Wellant die op meerdere kinderboerderijen stagelopen, wordt er door Wellant ook praktijkles gegeven op deze locaties: aan de dierverzorgers van morgen. Natuurstad overlegt met Wellant over mogelijke stageplaatsen en/of praktijkonderwijs tuinverzorging kan worden aangeboden op de locaties van Natuurstad. Niet alleen draagt Natuurstad daarmee bij aan het opleiden van leerlingen, maar de leerlingen leveren ook mooi werk op de locaties.

Sterke locaties en voorzieningen

Natuurstad zet haar locaties en voorzieningen niet alleen in voor eigen NME-activiteiten, maar werkt ook samen met organisaties in de wijken, de stad en daarbuiten. Zo faciliteert Natuurstad lokale initiatieven en maakt een aantal BSO's

en buurtinitiatieven gebruik van de locaties. In het overzichtje hieronder zijn de belangrijkste partners opgesomd. Onder meer naar aanleiding van de toegenomen vraag naar huur van locaties is Natuurstad een nieuw, transparant verhuurbeleid aan het opstellen.

Overige samenwerkingspartners 2020

- Wellantcollege (faciliteren praktijkruimtes en -lessen op 3 kinderboerderijen)
- Pameijer (faciliteren ruimtes en werkzaamheden voor cliënten inzake De Oedenstee)
- Stadsbeheer (in opdracht ontwikkelen en uitvoeren van een speurtocht over dierenwelzijn op De Kooi en De Bokkesprong tijdens de zomervakantie)
- Kinderfeestjes op kinderboerderijen
- IJsvrij (kinderen met begeleiders komen helpen met voeren en verzorgen van de dieren op De Kooi)
- Rotterdam Lekker Fit! (ontwikkeling kookboxen)
- SO Vastgoed en Stichting Vrienden van de Botanische Tuin Kralingen (project Drainage/bomen Botanische Tuin)
- Lemniscaat (wekelijkse prijsvraag Natuurkunstenaar in lockdownperiode)
- Bibliotheek Rotterdam (opening tentoonstelling '100 jaar Schooltuinieren')
- Gebied Rozenburg (deelname aan onderzoek sleutelfiguren sociale samenhang)
- Buzz010 (doorverwijzing wanneer Natuurstad scholen uitnodigt voor lessen op haar locaties; Buzz010 kan vervoer verzorgen)
- Kinderkeuken (maakt gebruik van ruimte op De Wilgenhof voor kinderfeestjes, waarbij de boerderij wordt verkend en er buiten wordt gespeeld)
- Auris (structureel een groep op De Blijde Wei die hulp nodig heeft bij horen, spreken of taal)
- Stichting Bont (buiten de lockdown tweemaal per week een groep verstandelijk gehandicapten die meehelpt op De Kraal)
- Auris (structureel een groep op De Blijde Wei die hulp nodig heeft bij horen, spreken of taal)
- Songfestival (voorbereiding activiteiten; niet doorgegaan vanwege de COVID-19-pandemie)
- Zomercampus (verkennende gesprekken met gemeente; er zijn op De Wilgenhof en De Enk groepen ontvangen)
- Stadsbeheer (educatie in samenwerking met afdeling GFE, 'Schone Stad')
- Wild Ports (mogelijkheden samenwerking worden verkend)

Verhuur aan overige partners

- Rechtstreeks (verhuur tuin Geelkruid)
- Young Engineers (verhuur lokaal op De Wilgenhof)
- Kinderkeuken (verhuur locatie De Wilgenhof)
- Tarsean (verhuur kaashuis De Kooi)
- Teunissen Klompenmakerij (klompenmakerij De Kooi)
- Imkers en yoghurtmakers (verhuur locaties)
- Diverse buurtinitiatieven (verhuur locatie)

Blogserie Vergroen je stadstuin!

Om stadsbewoners te stimuleren een groene stadstuin aan te leggen, lanceerde Natuurstad de blogserie 'Vergroen je stadstuin.' In vijf blogs leren stadsbewoners stap voor stap hoe zij hun stadstuin of balkon eenvoudig kunnen vergroenen. Van het verwijderen van tegels tot het onderhouden van de tuin: in deze blogserie komt het allemaal aan bod.

Webinar Gezond 010

Tijdens een webinar van Gezond 010 sprak de Innovatiemanager over de tijdelijke sluiting van de kinderboerderijen en tuinen en de impact daarvan op medewerkers, bezoekers en scholen. Het belang van en de behoefte aan een fijne, gezonde én groene leefomgeving werd tijdens de lockdowns duidelijker dan ooit.

Carol Hol - Voorzitter Stichting Plezierrivier De Rotte

“Samen met Natuurstad werken we nu zo’n drie jaar samen aan het project de Rotterdam Experience/Waterwijzer. Die samenwerking is heel erg plezierig. Het beeld dat ik op mijn netvlies heb en de waardering voor Natuurstad, gaan om die paar dagen van de Rotterdam Experience/Waterwijzer in en rond locatie De Blijde Wei aan de Rotte in Ommoord. We hadden toevallig goed weer en het was net voor de lockdown werd afgekondigd. Je moet je voorstellen dat er tientallen kinderen komen van basisscholen uit de omgeving en uit de binnenstad. Het is de bedoeling om kinderen de rivier op te krijgen en te laten zien en beleven dat er naast hun wijk ook andere dingen mooie dingen zijn in de open lucht. Sommigen gaan kajakken of roeien en op de rivier vissen ze met de Plastic Whale plastic uit het water. Dat is goed voor hun milieubewustzijn: ze leren dat ze plastic niet in het water moeten gooien. Met het opgevisste plastic wordt een object gemaakt. De kinderen krijgen daarom een creativiteits sessie, waarin ze

ideeën bedenken over wat er met het afval moet gebeuren. Je zet die beleving aan en stimuleert hun creatieve vermogens. Het is iedere keer een leuke beleving om de kinderen bezig te zien in die samenhang van bewegen, plastic opvissen, creatief bezig zijn en natuureducatie. Je ziet de kinderen met rode konen rondrennen en plezier hebben. Wij willen dus door en de samenwerking het liefst structureel maken.”

Voedselbosje

In 2020 vierde Natuurstad het 100 Jaar Schooltuinieren in Rotterdam. Om dit bijzondere jubileum te vieren, heeft IVN Natuureducatie Natuurstad een Voedselbosje cadeau gedaan. Dit Voedselbosje is geschonken aan CBS het Podium. Op 26 oktober hebben leerlingen de bomen, struiken en planten samen met een hovenier in het Voedselbosje gezet. Met behulp van werkbladen en loepjes van Natuurstad onderzochten de leerlingen welke beestjes er allemaal in een Voedselbosje leven. De pilot van het Voedselbosje in Rotterdam is een samenwerking van Natuurstad, IVN, de provincie Zuid-Holland en het Rijksprogramma Jong Leren Eten.

Henk Roubos - Vrijwilliger op educatieve tuin De Enk

“Naast schilderwerk en andere klussen op educatieve tuin De Enk hou ik inmiddels al zes jaar de Facebookpagina van De Enk bij. Wekelijks plaats ik een verslag van wat er gebeurt op de tuin, de zogenaamde Enk-magazines. Daarin behandel ik alles wat met flora en fauna te maken heeft; van mieren tot wormenpoep, alles met een educatieve insteek. We hebben veel trouwe volgers. Als ik het magazine iets later dan normaal post, vragen ze al waar het blijft. Het wordt goed bekeken want ik ben zes jaar geleden begonnen met honderdvijftig volgers en nu hebben we er al óver de achttienhonderd. Afgelopen jaar was het improviseren, ik kon niet in de tuin zijn maar je moet toch regelmatig van jezelf laten horen, anders raak je volgers kwijt. Daarom heb ik een paar keer artikelen geschreven over planten, bloemen en vogels die op een tuin kunnen voorkomen. En foto’s gemaakt op een andere locatie. Gelukkig weet ik veel van vogels. Je moet creatief denken om de boel met elkaar te rijmen

en dat werd goed gewaardeerd. Oudere mensen mochten niet naar buiten en die schreven: “Ik ben kwetsbaar en kan niet komen dus zo ben ik er toch een beetje bij.” Qua volgers merk ik gelukkig nog steeds een stijgende lijn, er zijn er afgelopen jaar al meer dan honderd bijgekomen. “

6

Zichtbaarheid

Natuurstad werkt als jonge, zelfstandige organisatie aan het verbeteren van haar bekendheid bij Rotterdammers, bezoekers van buiten de regio, maar ook bij regionale en landelijke partners. Dat begint bij zichtbaarheid van de locaties in de wijk en van het activiteitenaanbod bij bewoners en scholen. Het vergroten van de maatschappelijke impact van het aanbod van Natuurstad staat daarbij altijd voorop. Meer bezoekers op de kinderboerderijen en tuinen en meer deelnemers aan de activiteiten betekent een groter rendement uit de missie van Natuurstad: een optimale bijdrage leveren aan een groenere en daardoor aantrekkelijke, een milieubewuste en daardoor gezondere stad.

Ilse Boom - Marketing & Communicatie Adviseur

“Het leukste aan werken bij Natuurstad is dat je samenwerkt met mensen met zoveel passie en hart voor hun vak. Zelfs in een jaar als 2020, vol maatregelen en dingen die niet kunnen, hebben we zoveel gedaan wat wél kon. 2020 was het jaar om groot in te zetten op naamsbekendheid van Natuurstad. Dat begon heel goed met het uitreiken van de Zilveren Certificaat Gezonde Kantine: locoburgemeester en wethouder Bert Wijbenga van handhaving, buitenruimte, integratie en samenleven kwam langs om dat te vieren en we hebben 8000 appels met het Natuurstad logo uitgedeeld. In maart werd de tentoonstelling ‘100 jaar schooltuinieren’ geopend in de hal van de Centrale Bibliotheek. Een mooie opening door wethouder van onderwijs, cultuur en toerisme Said Kasmi en onder andere een voordracht van het gedicht dat Derek Otte voor Natuurstad schreef. Helaas ging de bibliotheek een week na de opening dicht vanwege de coronamaatregelen. Dat was zuur, maar ik ben trots op de heropening

op 2 juni. De kinderboerderijen en tuinen zijn een vertrouwde en veilige plek voor alle bezoekers. Dat moesten we vasthouden: ook onder de strenge coronamaatregelen bleven onze locaties fijne plekken om te zijn. We maakten looproutes met dierenpootjes, wat gezien werd als een speurtocht. Geen boze rode linten op plekken die niet toegankelijk waren, maar een Natuurstad-groen lint. En overal vrolijke banners en stickers: ‘Houd één koe/uil afstand.’ Dat spreekt tot de verbeelding en vonden bezoekers erg leuk.”

Tentoonstelling 100 jaar Schooltuinieren

Al 100 jaar is de schooltuin dé plek waar kinderen leren en ervaren waar gezond eten vandaan komt. Dit bijzondere jubileum vierde Natuurstad met de tentoonstelling '100 Jaar Schooltuinieren' in de Centrale Bibliotheek van Rotterdam. Wethouder Kasmi (Onderwijs, Cultuur en Toerisme) sprak tijdens de opening: "De schooltuin is een

verlengstuk van het klaslokaal in de buitenlucht en het is één van de oudste lesprogramma's. Als onderwijswethouder hoop ik natuurlijk dat we het zeker nog honderd jaar in ere houden. Want ook al is het doel in de afgelopen honderd jaar verschillende malen veranderd: schooltuinieren blijft leerzaam, gezond en broodnodig!"

Marketing en communicatie

In 2020 is het nieuwe Marketing en Communicatieplan vastgesteld en in uitvoering gegaan. Hierin is vastgelegd hoe Natuurstad haar visie, missie en strategie inzet op de locaties, in haar activiteiten en in al haar schriftelijke en digitale uitingen. Er zijn analyses gemaakt van de stakeholders en doelgroepen van Natuurstad. De belangrijkste doelstellingen van het plan zijn het uitbreiden van de communicatie-infrastructuur, het verder ontwikkelen en inzetten van de unieke eigen identiteit, kracht en uitstraling van elke kinderboerderij of tuin; het tot leven brengen van het relatief nieuwe merk 'Natuurstad' landelijk en bij collega's in de groensector. Bij de verzelfstandiging in 2019

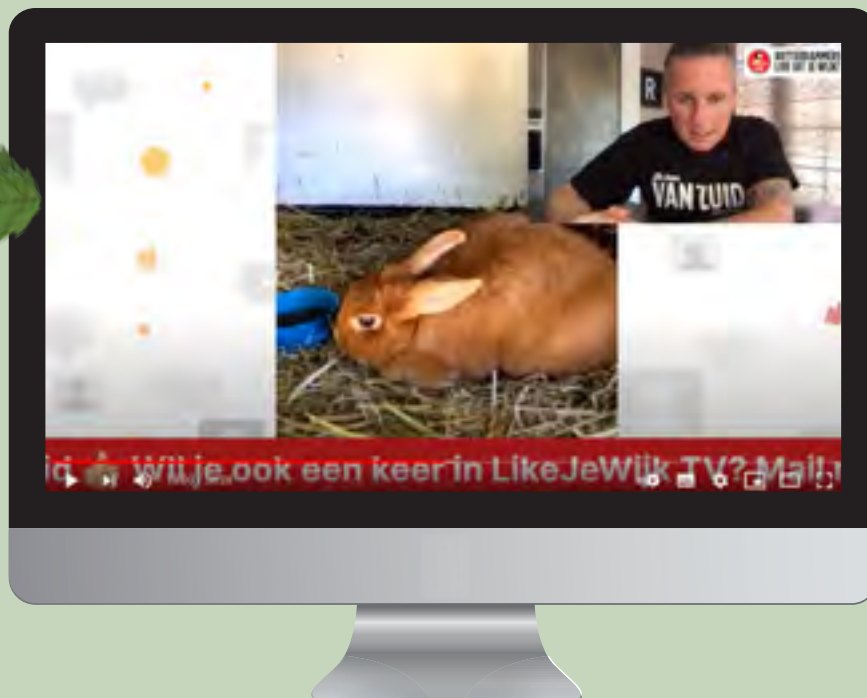
hebben alle locaties een facelift gekregen in de nieuwe huisstijl van Natuurstad. Vanzelfsprekend wordt deze huisstijl ook consequent toegepast op alle digitale uitingen en in druk - van een activiteitenposter tot dit Jaarverslag. De website biedt ruime en heldere informatie over het aanbod en de locaties van Natuurstad en wordt voortdurend verder ontwikkeld. Daarnaast hebben veel kinderboerderijen en tuinen pagina's op social media, zoals Facebook, waarmee zij intensief in contact staan met buurtbewoners. Ook zijn voorbereidingen getroffen voor het eerste Klanttevredenheidsonderzoek (KTO) van Natuurstad.

Natuurstad via social media

Ondanks het sluiten van de poorten voor bezoekers, ging het leven op de kinderboerderijen en educatieve tuinen natuurlijk gewoon door. Social media werden dit jaar extra ingezet om bezoekers op de hoogte te houden van het reilen en zeilen op

de locaties. Met foto's en video's hoefden bezoekers hun geliefde kinderboerderij of tuin minder te missen. Samen met LikeJeWijk organiseerde kinderboerderij De Kooi diverse livestreams met een rondleiding over de kinderboerderij.

Natuurstad in de media

Een aantal mooie projecten heeft in 2020 gezorgd voor veel aandacht in de stad en in de media: de festiviteiten rond 100 jaar Schooltuinieren, waaronder de feestelijke opening van de prachtige tentoonstelling in de centrale bibliotheek, de Zilveren Certificering van de horecagelegenheden op de kinderboerderijen van Natuurstad, de opening van de Wormenhotels en in juli de uitzending 'Chris Natuurlijk' vanaf educatieve tuin De Enk, in het kader van een project over Vreewijk. Daarnaast was tijdens de COVID-19-pandemie in 2020 intensieve communicatie naar publiek en partners, maar ook naar de medewerkers van Natuurstad, van cruciaal

belang. Alle maatregelen op de locaties, zoals aangepaste openingstijden, looproutes, (1 koe en 1 uil) afstand houden en handen wassen, zijn effectief en in stijl aangekondigd en uitgelegd. Toen de kinderboerderijen na de eerste lockdown op 2 juni weer open mochten, konden bezoekers vooraf via de Druktemeter op de website piekdrukte vermijden. Ook de nieuwe digitale activiteiten die in deze periode voor het publiek werden ontwikkeld, zoals de Blogseries, de wekelijkse wedstrijd Gezocht: Natuurkunstenaar en Natuurtips voor thuis, kwamen via social media en op de website uitgebreid voor het voetlicht.

Chris Natuurlijk - Radio Rijnmond

Tijdens de zomerspecial van 'Waar is Jet?' bij Chris Natuurlijk op Radio Rijnmond, zochten Chris Vemer en Jet Manrho samen naar mooie, unieke plekjes in de stad waar je het gevoel hebt dat je op vakantie bent. Een bezoekje aan educatieve tuin De Enk mocht daar natuurlijk niet aan ontbreken! De Enk is een geliefde plek voor kinderen en buurtbewoners: een prachtige tuin met bijzondere plekjes en hoekjes om te ontdekken. Ideaal voor een vakantie dagje dicht bij huis.

Publieksreacties

Direct en laagdrempelig contact met bezoekers - zowel op de locaties als digitaal - is voor Natuurstad van cruciaal belang. Op de kinderboerderijen en tuinen zijn de medewerkers van Natuurstad altijd aanspreekbaar en geven zij graag uitleg over de planten en de dieren. Ook voor schriftelijke, digitale of telefonische publieksreacties is Natuurstad te allen tijde bereikbaar. Bezoekers kunnen op de website van Natuurstad informatie vinden over het stellen van een vraag of over het plaatsen van een opmerking: via info@natuurstad.nl of het centrale telefoonnummer 088-6009300. De responsetermijn op klachten is maximaal 5 werkdagen. Waar nodig schaaft Natuurstad vragen of klachten op die via de locaties zijn ontvangen. In 2020 zijn 31 klachten ontvangen en volgens de interne richtlijnen afgehandeld. 16 hiervan

hadden betrekking op de tijdelijke sluiting van de seniorentuinen in het kader van de COVID-19-maatregelen en dit heeft geleid tot extra communicatie richting deze groep. Daarnaast waren er reacties over het parkeergedrag van een vuilniswagen op De Blijde Wei, een stierkalf op De Kraal en opmerkingen van enkele vrijwilligers die werkzaam zijn bij Natuurstad maar vanwege COVID-19 niet konden komen helpen.

7

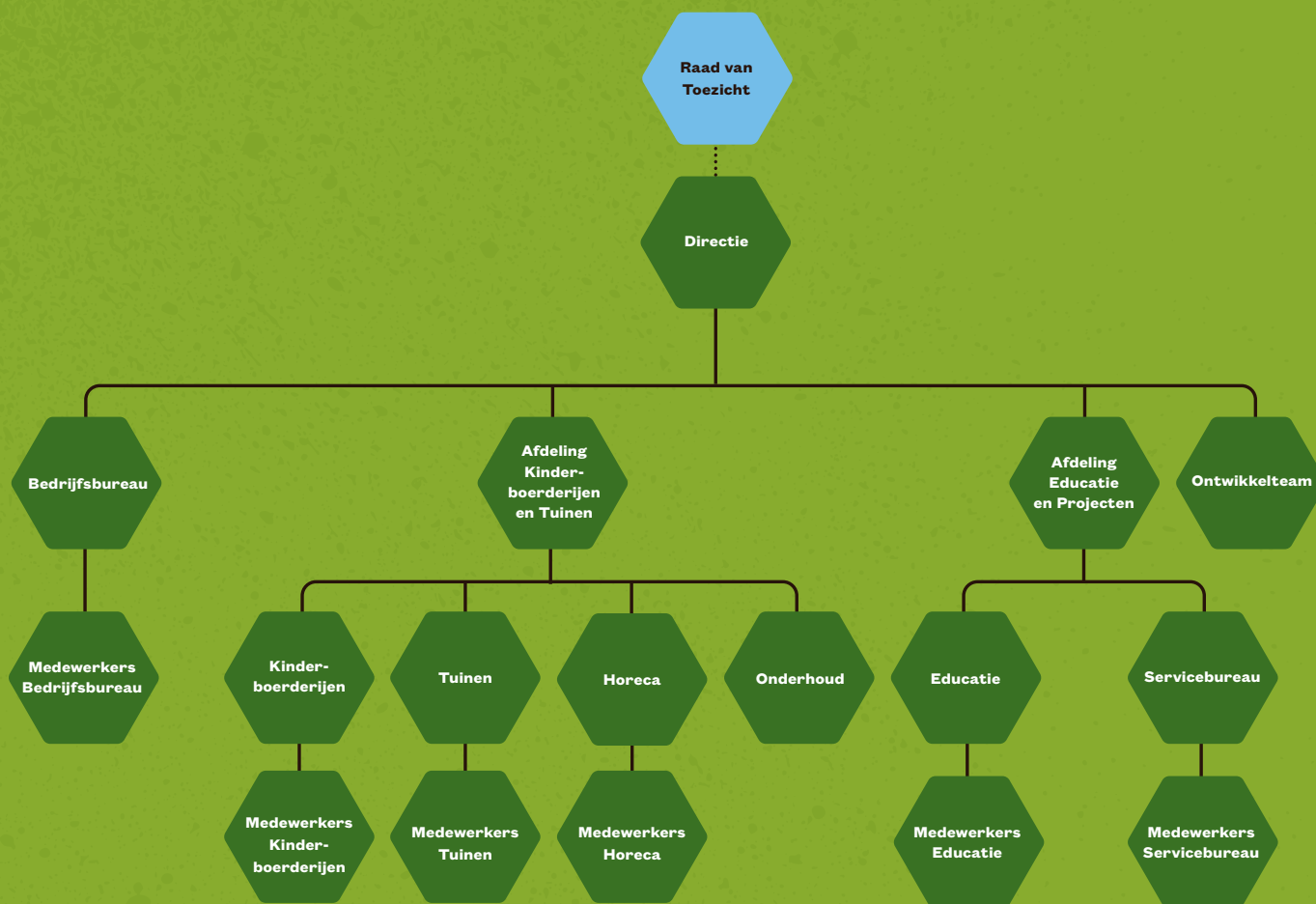
Bedrijfsvoering

In de eerste jaren van het bestaan van een jonge organisatie als Natuurstad is er achter de schermen van de kinderboerderijen, tuinen en activiteiten voor het publiek veel werk aan de winkel. En veel van dat werk wordt gedaan op het Bedrijfsbureau en het Servicebureau van Natuurstad, door specialisten op het gebied van personeel en organisatie, financiën, onderhoud, logistiek, huisvesting, facilitaire dienstverlening, communicatie en marketing, inkoop en managementondersteuning. Het beheer van de ICT-infrastructuur heeft Natuurstad uitbesteed. In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de organisatie en de bedrijfsvoering van Natuurstad.

7.1 Organisatie

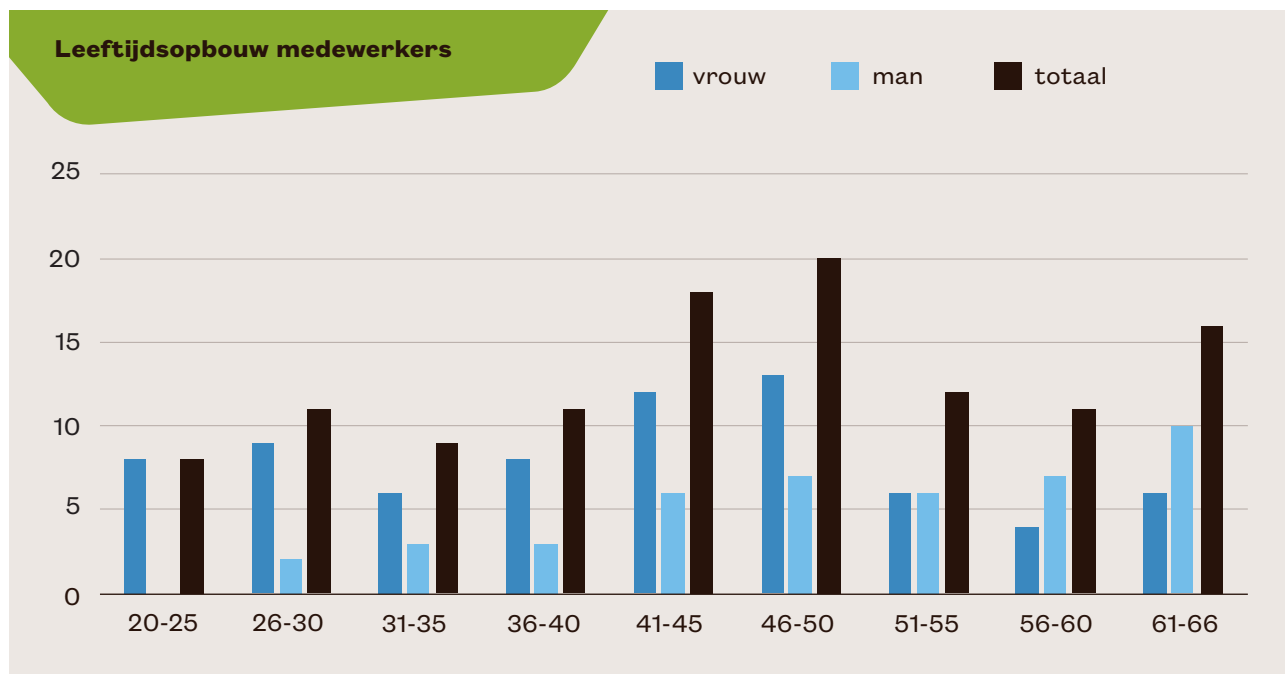
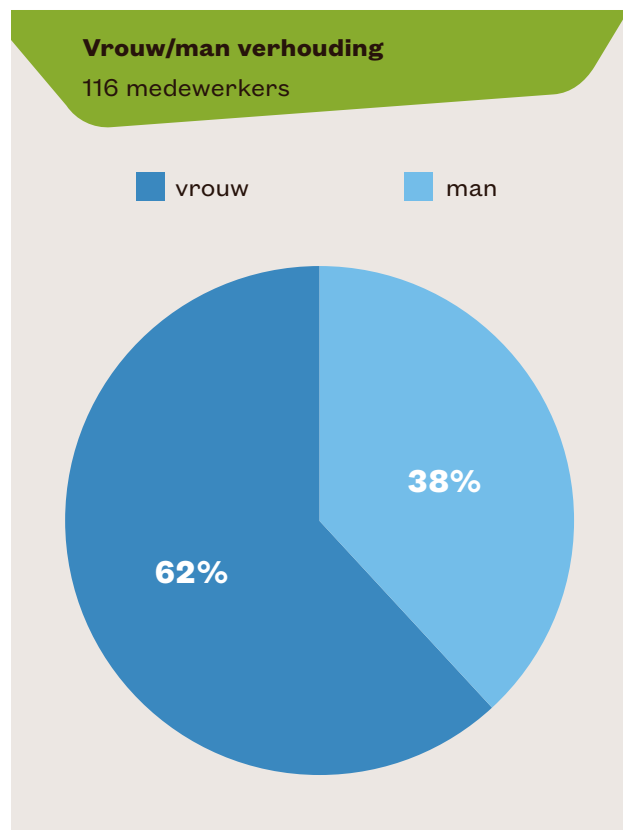
Sinds de verzelfstandiging per 1 januari 2019 heeft de Stichting Natuurstad Rotterdam ervaring op kunnen doen met de gegeven inrichting van de organisatie, de taak- en werkverdeling en de externe en interne uitdagingen. In 2020 is een strategie ontwikkeld, het daaruit voortvloeiende uitvoeringsprogramma Groen & Gezond in de steigers gezet, de pilot Productgericht Werken geëvalueerd en nauwkeurig gemonitord of Natuurstad slagvaardig genoeg is voor de haar gestelde opgaven en uitdagingen. De organisatie van Natuurstad is in 2020 als volgt opgebouwd:

7.2 Personeel

Natuurstad is een energieke en vakkundige organisatie met medewerkers die hart hebben voor de natuur en het milieu. Mensen die op de juiste plek en op het juiste moment hun talenten inzetten. De ervaren en gemotiveerde teams van Natuurstad bouwen samen aan een sterke en dynamische organisatie van hoge kwaliteit. Eind 2020 had Natuurstad 116 medewerkers (bezetting 88,8 fte; formatie 90,1 fte).

82 werknemers hebben een contract voor onbepaalde en 34 werknemers een contract voor bepaalde tijd – waaronder 3 Beroepsbegeleidende Leerweg (BBL)-contracten en 9 flexibele (O-uren) contracten. In 2020 zijn er 29 nieuwe werknemers in dienst gekomen en 9 werknemers uit dienst gegaan. De tabel Leeftijdsopbouw werknemers laat zien dat de gemiddelde leeftijd van de medewerkers van Natuurstad tussen de 41 en 50 jaar ligt.

Ontwikkelingen

In 2020 is er veel gerealiseerd op het gebied van personeelsbeleid. Zo werden het Hitteplan, de Gedragscode Integriteit, de Gesprekscyclus en de Lief- en Leedregeling geïmplementeerd. In het kader van de evaluatie van de pilot Productgericht

Werken en het nieuwe strategisch plan werd een analyse van de organisatiestructuur gemaakt. Na aanbesteding is met bureau Leeuwendaal het project gestart om een nieuw Functiehuis voor Natuurstad te ontwikkelen. Hiervoor is

een projectteam samengesteld uit collega's van alle afdelingen. Uitgangspunt is een 'foto' van de huidige functiebeschrijvingen, op basis waarvan de nieuwe functiebeschrijvingen worden opgesteld. Het opstellen van het strategisch HR-beleid voor Natuurstad is voorzien in 2021.

Samen Doorgroeien

Veel energie is in 2020 naar de voorbereiding van de voorgenomen organisatieaanpassing gegaan, die in het derde kwartaal van 2021 wordt gerealiseerd. Onder de titel Samen Doorgroeien is een plan opgesteld, een intensieve interne communicatiecampagne voorbereid en werd zorgvuldig met de OR afgestemd, waarbij de OR een adviesaanvraag is voorgelegd. De ontwikkeling is gefaciliteerd door een tijdelijke Projectleider. Het advies van de OR wordt eind maart 2021 verwacht, waarna een belangstellingsregistratie zal starten. In het najaar van 2021 is afronding van de organisatieaanpassing voorzien.

Er zijn meerdere redenen om de organisatie van Natuurstad aan te passen: de strategie 2020 - 2023, de evaluatie pilot Productgericht Werken, de wens om de werkdruk te verlichten door capaciteitsuitbreiding en bijbehorende capaciteitsberekeningen, het verbeteren van de aandacht voor medewerkers en een evenwichtigere verdeling van medewerkers over de leidinggevende. De aanpassing van de organisatiestructuur sluit ook goed aan bij de uitkomsten van het Medewerkerstevredenheidsonderzoek (MTO), dat eind 2020 is uitgevoerd.

De belangrijkste aanpassingen zijn:

1. een heldere organisatiestructuur en duidelijke functiebeschrijvingen;
2. een kleinere afstand tussen MT en locaties;
3. productgericht én gebiedsgericht werken;
4. inbedding van het nieuwe product Participatie, naast Locaties, Recreatie en Educatie.

De aangepaste organisatiestructuur gaat Natuurstad helpen doorgroeien wat betreft haar producten en werkgebieden. Met een lichte uitbreiding van het aantal medewerkers kan Natuurstad ziekte, pieken en seizoenswerkzaamheden beter opvangen. Natuurstad zal ook groeien door meer te investeren in het ontwikkelen van medewerkers, zowel in teamverband als persoonlijk. Natuurstad wil met de nieuwe structuur groeien in de manier waarop intern en met haar omgeving wordt samengewerkt. Als organisatie gaat Natuurstad groeien doordat de werkwijzen en communicatie verder worden verbeterd. Tenslotte gaat Natuurstad samen doorgroeien door het binnenhalen van nieuwe inkomstenbronnen naast de subsidie die Natuurstad van de gemeente Rotterdam ontvangt. Door de groei op al deze thema's is Natuurstad optimaal voorbereid op de toekomst.

Samen Doorgroeien

'Samen Doorgroeien' is een omvangrijk project waarmee de organisatiestructuur van Natuurstad beter zal aansluiten op de uitvoering van het nieuwe Strategisch plan. De belangrijkste aanpassingen zijn een nieuw functiehuis, een nieuw aansturingsmodel en nieuwe samenwerkingsverbanden tussen de afdelingen. Het plan is grotendeels in 2020 voorbereid en wordt in 2021 gerealiseerd.

Opleiding en ontwikkeling

Ondanks de lockdown-periodes hebben meerdere collega's ook in 2020 trainingen en opleidingen gevolgd. Buiten de reguliere BHV-cursussen hebben enkele medewerkers een training acquisitievaardigheden gevolgd, om het onderwijsaanbod van Natuurstad nog beter aan te laten sluiten bij de behoefte van de Rotterdamse basisscholen. Door medewerkers van de afdeling Tuinen is een training over coaching en begeleiding van vrijwilligers gevolgd; collega's op de kinderboerderijen volgden onder andere een assertiviteitstraining en een masterclass fotografie, om de social media van Natuurstad van eigen, kwalitatief hoogstaand beeldmateriaal te voorzien. Ook hebben enkele diervverzorgers een opleiding tot Diervverzorgers A en B gevolgd.

In september hebben de directeur, lijnmanagers en bedrijfsleiders een training verzuimmanagement gevolgd, verzorgd door de nieuwe Arbodienst Bezig. In november hebben de directeur, lijnmanagers, bedrijfsleiders en HR-medewerkers een training WOR (Wet op de Ondernemingsraad) gevolgd, om de rolinvulling van en de samenwerking tussen de OR en de organisatie van Natuurstad verder

te verbeteren. Natuurstad blijft investeren in de ontwikkeling van haar medewerkers en wijst op de mogelijkheden van persoonlijke ontwikkeling in de gesprekscyclus.

COVID-19

Voor de medewerkers van Natuurstad is 2020 door de COVID-19-maatregelen een turbulent jaar geweest. Vanaf maart was thuiswerken voor een groot aantal collega's de norm en moest op afstand worden samengewerkt. Dat leidde tot formeel en informeel overleg via MS Teams, digitale inspiratiesessies, meet-and-greet-sessies tussen leden van het MT, het Bedrijfsbureau en de afdeling Educatie en verschillende seminars en sessies in het kader van deskundigheidsbevordering. Deze ontwikkeling had een enorme stap in de ontwikkeling van digitale vaardigheden van het personeel van Natuurstad tot gevolg, die waar nodig werd gefaciliteerd met software en hardware. Ook voor medewerkersbijeenkomsten en deelname aan seminars werden digitale oplossingen gezocht. Naar aanleiding van de COVID-19-pandemie zijn een herzien Thuiswerkbeleid en een regeling Vervoerskosten Woon-Werk in voorbereiding.

Digitaal vergaderen

In alle afdelingen van Natuurstad is tijdens de lockdown-perioden digitaal vergaderd via MS Teams. Zoals overal in de wereld was dat natuurlijk wennen, maar de flexibiliteit van alle collega's was groot en het leverde uiteindelijk weinig problemen op. Op de foto een voorbeeld: het wekelijkse overleg van het Management Team van Natuurstad.

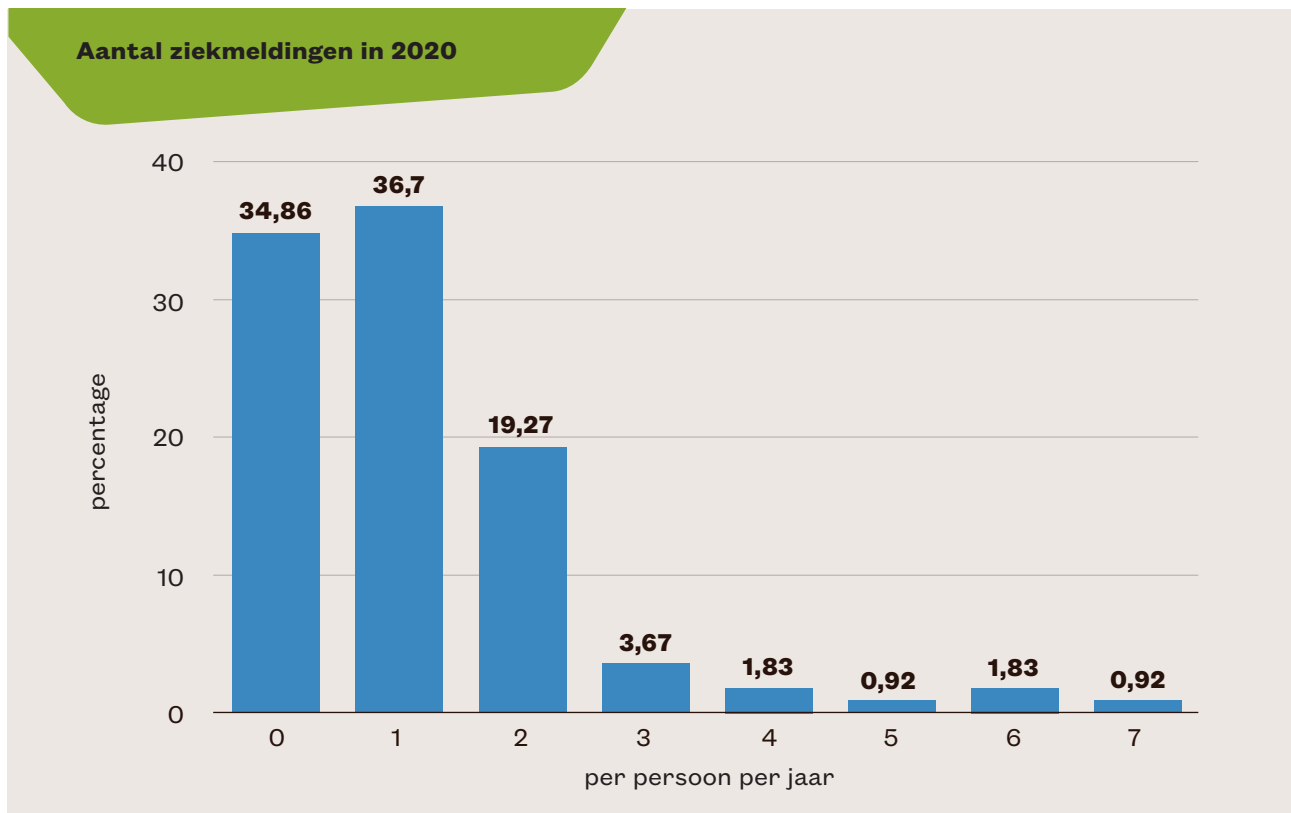

Op de locaties zijn niet alleen voor bezoekers, maar ook voor medewerkers alle mogelijke veiligheidsmaatregelen getroffen, die zijn vastgelegd in een protocol en in draaiboeken per locatie. Er werd gewerkt met een rooster voor minimale bezetting, er zijn afspraken gemaakt over het houden van afstand, het dragen van mondkapjes en het wassen van de handen, beschermingsmiddelen waren ruim voorradig, er is door het Corona Team intensief over de maatregelen en de gevolgen daarvan voor personeel en bezoekers gecommuniceerd en er zijn specifieke afspraken in het kader van calamiteitenverlof gemaakt.

Aanpak ziekteverzuim

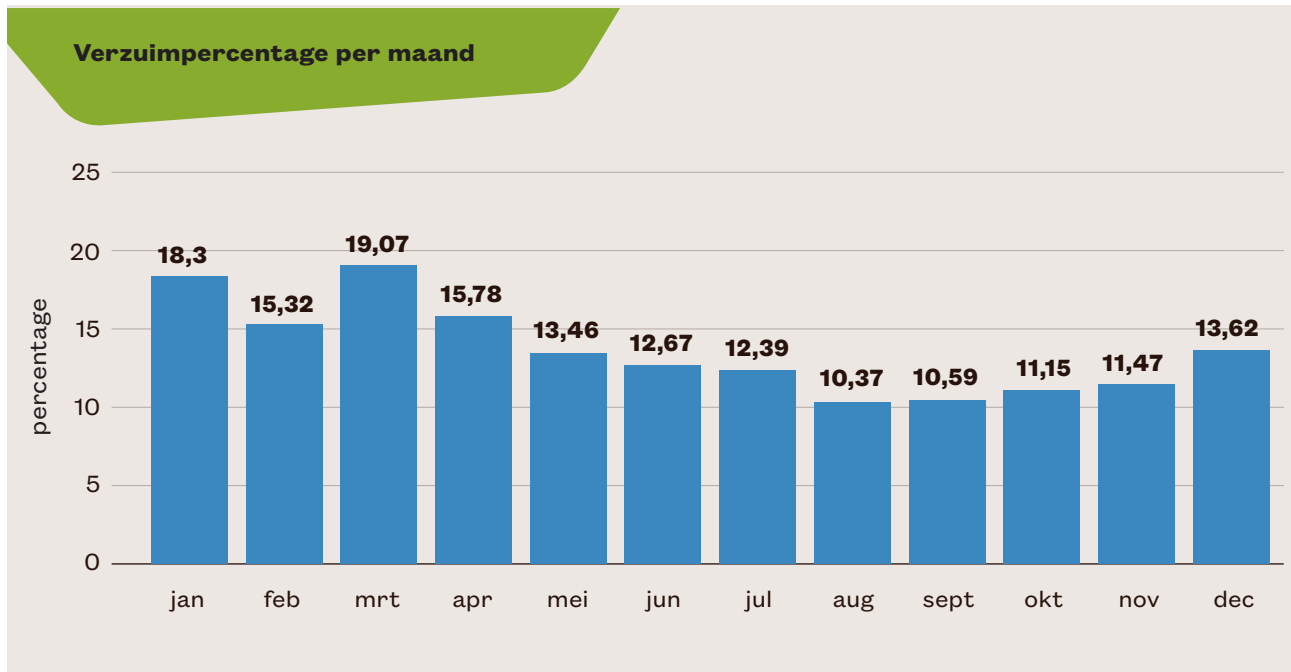
Het gemiddelde ziekteverzuimpercentage bij Natuurstad over 2020 is 13,58%. Vooral in de maanden januari en maart was het verzuim erg hoog: meer dan 18% respectievelijk 19%. Dit verklaart de toename ten opzichte van 2020,

toen het gemiddeld ziekteverzuim ook al 10,87% bedroeg. Met name de stijging in maart had COVID-19-gerelateerde oorzaken. Het langdurige ziekteverzuim, langer dan 43 dagen, betreft niet-COVID-19-gerelateerd verzuim, maar werk en/of privé-gerelateerd verzuim. Het korte- en middellang verzuim is deels COVID-19-gerelateerd verzuim: collega's met verschijnselen die thuis moesten blijven. In het kader van COVID-19 zijn allerlei maatregelen genomen ter voorkoming van besmetting, zoals uitdelen materialen, zoveel mogelijk thuiswerken en een speciaal rooster om in geval van besmetting extra verzuim te voorkomen. Er waren meerdere, relatief jongere medewerkers kortdurend ziek. De langdurig zieken zijn vooral ouderen met fysiek intensieve beroepen. Natuurstad streeft medio 2021 naar een veel lager verzuimpercentage. Onderstaand diagram laat het aantal ziekmeldingen per medewerker zien:

Het verzuimverloop per maand is weergegeven in onderstaande tabel:

Het ziekteverzuim bij Natuurstad is te hoog en heeft een structureel karakter. Dit heeft dan ook de volle aandacht van alle leidinggevenden, de bedrijfsarts en bedrijfsmaatschappelijk werker. Leidinggevenden worden onder meer ondersteund door de verzuimcoach, de bedrijfsarts, de bedrijfsmaatschappelijk werker en de vertrouwenspersoon. De genomen maatregelen om reductie van het verzuim te bewerkstelligen, zijn breed en intensief. Zo is het ziekteverzuim uitgebreid geanalyseerd door het MT, zijn per casus diverse maatwerkmaatregelen genomen en heeft de Arbodienst in september een verzuimtraining voor alle leidinggevenden gegeven. Leidinggevenden hebben hierdoor extra aandacht voor langdurig zieken in hun team. In juli is ook een overeenkomst gesloten met een andere Arbodienst en verzuimcoach, om Natuurstad te ondersteunen bij het terugdringen van het verzuim. Daarnaast is de verzuimregistratie in 2020 naar een nieuw softwarepakket overgebracht, dat betere rapportagemogelijkheden en ondersteuning biedt bij de uitvoering van de wet- en regelgeving,

zoals de Wet Verbetering Poortwachter. Alle leidinggevenden hebben vanuit Directie en MT de nadrukkelijke taak meegekregen het verzuimproces strak op te volgen en samen met HR en de verzuimcoach de dossiers op orde te krijgen en in te zetten op re-integratie van (langdurig) zieken. Er zijn belastbaarheidsonderzoeken gestart en HR start medio februari 2021 met een Sociaal Medisch Overleg, om meer grip te krijgen op de langdurige dossiers.

Eind 2020 waren de eerste tekenen van verbetering zichtbaar, hoewel de cijfers van december enigszins gedrukt werden door kortdurend zieken in deze periode. Genoemde maatregelen moeten in 2021 leiden tot normalisering van het ziekteverzuim. Het hoge ziekteverzuim heeft ook inhuur van externe krachten en hoge inzet van oproepkrachten tot gevolg.

Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG)

Van alle medewerkers en vrijwilligers zijn geldige VOG's in de personeelsdossiers opgenomen. Voor collega's met een WSW-baan is dit geregeld via de gemeente Rotterdam, bij wie zij formeel in dienst zijn.

Veiligheid

Op elke kinderboerderij Natuurstad is tijdens openingsuren altijd tenminste 1 EHBO'er/BHVer aanwezig. In 2020 hebben 41 medewerkers een BHV-cursus en 22 medewerkers een EHBO-cursus gevolgd. Door de COVID-19-maatregelen is dit 30% minder dan in 2020. Alle kinderboerderijen zijn in 2020 voorzien van een AED.

Een externe partij heeft eind 2020 de rapportage voor de RI&E opgeleverd en er is een plan van aanpak. Dit wordt door leidinggevenden, medewerkers op de locaties, het Onderhoudsteam en het Servicebureau van Natuurstad uitgevoerd. Daarbij werkt Natuurstad nauw samen met het cluster Stadsontwikkeling van de gemeente Rotterdam, die eigenaar is van de locaties en terreinen. Er is tevens gestart met de werving van een Preventiemedewerker. Met de Dierverzorgers A is een protocol opgesteld voor de schouw van alle speeltoestellen op de locaties. Deze worden, naast de jaarlijkse inspectie, periodiek door de eigen medewerkers geïnspecteerd, om incidenten zoveel mogelijk te voorkomen. Per locatie is de administratie van medewerkers met certificaten voor het werken met Persoonlijke Beschermingsmiddelen (PBM) bijgewerkt; indien nodig gaan medewerkers op cursus om het gewenste certificaat te halen. Tenslotte is het opnieuw vaccineren van de medewerkers van Natuurstad tegen DKTP voorbereid. Dit wordt elke 10 jaar herhaald en zal plaatsvinden in januari 2021.

Incidenten personeel

In januari heeft een bedrijfsongeval plaatsgevonden waarbij een medewerker haar arm heeft gebroken. Dit was een ongelukkige samenloop van omstandigheden. Twee andere incidenten zijn gemeld de arbeidsinspectie. In juni heeft een medewerker zijn teen gebroken toen er een koe op

ging staan. In juli liep een stagiair een scheurtje in zijn bot op, toen hij assisteerde bij het afzagen van de hoorns van een sterke bok. Van deze incidenten is melding gemaakt bij de Inspectie SZW, die in deze gevallen geen nader onderzoek heeft ingesteld. Op kinderboerderij De Kraal is een medewerker van Natuurstad verbaal bedreigd en geïntimideerd door bezoekers, nadat deze werden aangesproken op het respecteren van de coronamaatregelen. Hiervan is melding gemaakt bij de boswachterij en de wijkagent; nadien stond ieder weekend een beveiliging bij de entree van De Kraal.

MTO

Het eerste Medewerkerstevredenheidsonderzoek (MTO) na de verzelfstandiging van Natuurstad is in december 2020 door een externe partij uitgevoerd; in januari 2021 werden de resultaten opgeleverd. Vrijwel alle collega's, met een respons van 74%, hebben plezier en trots in het werken voor Natuurstad: Natuurstad kreeg het samenvattende rapportcijfer 7,1. Naar verwachting zal een aantal aandachtspunten, zoals onduidelijkheid over functies en taken, ervaren werkdruk, verbetering van de onderlinge samenwerking en het verkleinen van de afstand tussen MT en medewerkers worden verbeterd in de voorgenomen organisatieaanpassing en het project Functiehuis. Andere zaken vragen extra actie van leidinggevenden, MT en Directie, zoals meer transparante communicatie en meer blijk van kennis van en begrip voor de werkzaamheden op de werkvloer, waardering en vertrouwen en informeel contact. Met actieve inbreng van de medewerkers wordt begin 2021 een plan van aanpak opgesteld om de verbeterpunten te adresseren. Tot eind 2022, wanneer het tweede MTO van Natuurstad is voorzien, wordt de voortgang gemonitord en naar de medewerkers gecommuniceerd.

7.3 Kwaliteit

Maatschappelijk verantwoord inkopen

Natuurstad hanteert een inkoopbeleid waarmee een bijdrage aan maatschappelijk verantwoord inkopen wordt gerealiseerd. Aan alle teams is uitleg gegeven over het inkoopbeleid. Daarmee geeft Natuurstad het goede voorbeeld aan medewerkers, bezoekers, gebruikers en partners. Natuurstad is aangesloten bij de duurzaamheidscriteria zoals deze door PIANOo en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) zijn opgesteld. Daarnaast is een spend-analyse inkoop uitgevoerd en het inkoopproces geoptimaliseerd. Onderdeel van het programma Groen & Gezond, waarmee Natuurstad uitvoering geeft aan haar strategie voor 2020-2023, is het project Duurzame Inkoop, dat de verdere verduurzaming van de inkoop- en bestelprocessen onder de loep neemt.

Het centrale Servicebureau van Natuurstad monitort daarnaast de bestelhoeveelheden, levertijden en voorraden op de locaties. Alle locaties van Natuurstad zijn in 2020 voorzien van dezelfde dispensers voor duurzaam geproduceerd papier met milieukeurmerk. Het werken met 1 leverancier resulteert in minder verpakking, minder transport en minder losse bestellingen. Er zijn bedrukte, wasbare mondkapjes besteld voor de medewerkers, ter vervanging van de wegwerpmondkapjes. Ook bij de ontwikkeling van vastgoed en opstallen worden zoveel mogelijk duurzame materialen gebruikt. Zo worden in de ontwikkeling van de nieuwe natuurspeeltuin op kinderboerderij De Wilgenhof materialen van de oude speeltuin zoveel mogelijk hergebruikt.

Mariëlle van der Heeden - Bedrijfsleider Servicebureau

“Ik ben heel blij dat het Servicebureau en onderhoud goed lopen en we, ondanks Corona, toch veel konden uitvoeren dit jaar. Het Servicebureau, een compleet nieuwe afdeling sinds 2019, wordt steeds meer het middelpunt van de organisatie. We zijn nu bezig met duurzame inkoop voor alle locaties. Natuurstad is een duurzame organisatie en dat willen we ook met onze materialen uitstralen. Zo kiezen we voor materialen die biologisch afbreekbaar zijn en gerecycled kunnen worden. We kijken of producten lokaal geproduceerd zijn en hoe lang iets mee zal gaan. Het inkoopbeleid geldt natuurlijk ook bij bestellingen voor intern gebruik. Dit jaar hebben we voor alle medewerkers en vrijwilligers van Natuurstad een prachtig kerstpakket ingekocht. Daarbij kozen we voor een lokale, sociale ondernemer en een pakket met geheel herbruikbare en recyclebare verpakking. En het was natuurlijk heel lekker!”

Wet- en regelgeving

De administratie van Natuurstad is in 2020 verder ingericht om te kunnen voldoen aan geldende wetten (zoals de Aanbestedingswet en de AVG), besluiten, vergunningen en ontheffingen. Voor de heropening van de locaties heeft Natuurstad COVID-19-protocollen opgesteld, die zijn goedgekeurd door de gemeente Rotterdam en de Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond. Andere belangrijke dossiers in dit verband zijn de implementatie van het archiefbeleid, de RI&E-inspectie en de aanpassing van de kleedruimtes voor medewerkers op De Beestenboel, conform de Arbowet. In 2020 zijn enkele kinderboerderijen geïnspecteerd door de DCMR Milieudienst Rijnmond. Ook zijn enkele aanvullende vragen gesteld over (het legen van) de opvangputten voor mest (die onder het gemeentelijke cluster Stadsontwikkeling vallen); het afvoeren van afval geschiedt door Irado (Wecycle). Deze vragen zijn naar tevredenheid beantwoord.

Sponsoring

Het opstellen van een sponsoringbeleid voor Natuurstad is gestart en vaststelling is gepland voor eerste kwartaal in 2021. In 2020 verkreeg Natuurstad de status van Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI), hetgeen belastingtechnisch interessant is voor sponsors, subsidieverstrekkers en andere financiers.

Alliantie Stop Kindermarketing Ongezonde Voeding

Natuurstad is per augustus 2020 als partner aangesloten bij de Alliantie Stop Kindermarketing Ongezonde Voeding.

Meldpunt Kindermishandeling

Door een procedurewijziging bij de GGD is de voorgenomen aansluiting van Natuurstad bij het Meldpunt Kindermishandeling nog niet gerealiseerd. Dit is voorzien voor 2021.

ICT

In 2020 is de ICT-infrastructuur van Natuurstad verder verbeterd en benut, niet in de laatste plaats door het toegenomen gebruik van MS Teams als middel om te overleggen, te delen, te vergaderen en te ontmoeten tijdens de COVID-19-pandemie. Ook de tuinen en het Servicebureau zijn nu voorzien van Wifi-netwerken. Aan het verhogen van de digitale vaardigheden van het personeel is door de leidinggevenden veel aandacht gegeven, onder meer door het beschikbaar stellen van software en hardware. Er zijn grote aantallen laptops en iPads uitgegeven, beeldschermen van ongebruikte werkplekken op de kantoren uitgeleend en er is uitleg over het gebruik ervan gegeven. Zo werd het thuiswerken bevorderd en konden online-medewerkersbijeenkomsten effectiever worden georganiseerd. Met de ICT-beheerder wordt gekeken naar uitbreiding van de bandbreedte om de internetsnelheden te verhogen. Daarmee worden zowel de communicatie met de locaties als bijvoorbeeld het cameratoezicht op de stallen verbeterd. Het team Educatie is voorzien van hulpmiddelen om tijdens de lockdowns via livestreaming digitale lessen te kunnen geven aan scholen. Tenslotte zijn er voorbereidingen getroffen om de HR-software te integreren en professionaliseren, zodat de daarmee samenhangende werkprocessen en managementrapportages kunnen worden geautomatiseerd.

7.4 Risicomanagement

In het kader van het optimaliseren van de bedrijfsvoering is Natuurstad gestart haar risicomanagement te professionaliseren. De organisatie zal worden toegerust met een systematische aanpak om organisatiebrede, maar ook specifiekere risico's tijdig te onderkennen, te beheersen, te reduceren en te monitoren. Vanzelfsprekend wordt deze wens gedeeld door de Raad van Toezicht en de gemeente als belangrijkste opdrachtgever van Natuurstad. Ook de accountant heeft aanbevolen de risico's die relevant zijn voor fraude en continuïteit te beoordelen en hiervoor een geformaliseerd raamwerk en proces op te zetten en te implementeren. Om dit te realiseren, is een externe partij aangetrokken; in de eerste helft van 2021 worden van dit proces de eerste vruchten verwacht.

7.5 Vastgoed

Infrastructuur

De gebouwen en terreinen die Natuurstad exploiteert zijn eigendom van de gemeente Rotterdam. De verharding en de bomen op de terreinen worden onderhouden door het cluster Stadsontwikkeling van de gemeente Rotterdam.

Onderhoud

Alle accommodaties van Natuurstad voldoen aan niveau 3 van de NEN 2767; de terreinen voldoen aan CROW niveau B. Het huidige Meerjarenonderhoudsplan (MJOP) voor het huurdersonderhoud is in 2018 opgesteld door de gemeente; de eerstvolgende schouw zal plaatsvinden in 2022. De coördinatie van onderhoudswerkzaamheden is deels door inhuur van externe deskundigheid geborgd. Er is een nieuw Jaarplan Onderhoud vastgesteld op basis van de wensen en behoeften van de locaties en dit is in uitvoering. Ten behoeve van het MJOP is in 2020 het softwarepakket O-Prognose (Spacewell) aangeschaft. Deze software is speciaal ontwikkeld voor het beheer van vastgoed, waardoor het begroten en de uitvoering van planmatig onderhoud in opdracht van het Onderhoudsteam beter ondersteund wordt.

In 2020 hebben de gemeente Rotterdam en Natuurstad onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van asbest op de gebouwen en terreinen van Natuurstad. Waar dit noodzakelijk was, is asbest verwijderd. In een werkgroep zijn de eisen en wensen voor de ontwikkeling van een nieuw concept voor een pluimveeverblijf opgesteld. De pilot zal geplaatst worden op De Blijde Wei en bij succes worden uitgerold over meer kinderboerderijen. Op De Blijde Wei is ook de drainage onder de paardenbak vervangen en de grond verbeterd; op veel locaties hebben verfwerkzaamheden plaatsgevonden en zijn de hekwerken nagelopen en deels vervangen of gerepareerd. Door de COVID-19-maatregelen zijn niet alle geplande onderhoudswerkzaamheden in 2020 uitgevoerd. Deze worden, waar mogelijk binnen de coronamaatregelen, begin 2021 zoveel mogelijk hervat. Alle onderhoudswerkzaamheden en maatregelen die uit de RI&E naar voren zijn gekomen, zijn in ieder geval uitgevoerd of in opdracht gegeven.

Verhuur

Alle verhuringen van ruimtes door Natuurstad sluiten aan bij het gemeentelijke NME-beleid van Rotterdam; dit wordt vervat in het nieuwe verhuurbeleid, dat in 2020 is ontwikkeld. De verhuur wordt uitgevoerd op basis van een eenduidige prijslijst voor alle locaties van Natuurstad, een kostendekkende huurprijs en conform de regels voor belaste verhuur. Verhuringen door Natuurstad worden voor minimaal 90% gebruikt voor met heffing van omzetbelasting belaste prestaties. Met de accountant en de gemeente is Natuurstad in overleg over btw-vrijgestelde huurcontracten, om sommige, met name maatschappelijke, huurders beter te kunnen accommoderen. Dit zal de gewenste bredere inzet van het maatschappelijk vastgoed ten goede komen. In verband met de maatregelen rond COVID-19 is de verhuur afgezien van de contracten met Wellant en Pameijer in 2020 beperkt gebleven.

8

Financiële resultaten op hoofdlijnen

De cijfers in deze paragraaf zijn een feitelijke weergave van de financiële situatie over 2020 van de Stichting Natuurstad Rotterdam. Het jaar 2020 is het tweede jaar in het bestaan van de stichting. Cijfers uit het jaar 2019 zijn ter vergelijking opgenomen. De COVID-19-pandemie heeft een behoorlijke impact op de baten en lasten van Natuurstad gehad; op de financiële gevolgen van COVID-19 wordt in dit hoofdstuk eveneens ingegaan.

Baten

Natuurstad heeft voor het jaar 2020 bij de gemeente Rotterdam een subsidieaanvraag ingediend en een bedrag van € 9.239.885 aan subsidie ontvangen. Daarnaast heeft Natuurstad inkomsten van derden. De totaal gerealiseerde inkomsten derden in 2020 zijn uitgekomen op € 192.255; de netto-opbrengsten derden op € 113.860.

Door de tijdelijke sluitingen en beperkte openstelling in 2020 als gevolg van COVID-19 zijn deze inkomsten fors lager dan begroot. Dit geldt vooral voor de horeca-inkomsten en de inkomsten uit activiteiten. Een pluspunt is dat de inkomsten uit verhuring juist zijn gestegen door nieuwe verhuurcontracten. Daarnaast is er een bedrag van € 78.395 als baten opgenomen, betreffende de afrekening met de gemeente Rotterdam voor de financiering van werkkleding, bezoekerstellers en verbouwing van de hoofdlocatie.

In 2020 was het door de COVID-19-maatregelen vrijwel onmogelijk om activiteiten en projecten te organiseren waaruit met nieuwe partners geld kon worden gegenereerd. Als gevolg hiervan zijn er extra kosten gemaakt en minder inkomsten gegenereerd voor een bedrag van € 161.755.

Lasten

Ondanks COVID-19 zijn de meeste uitgaven binnen de begroting gebleven. Een uitzondering betreft de externe inhuur van medewerkers. De forse overschrijding wordt mede veroorzaakt door de inhuur van medewerkers door het ziekteverzuim, openstaande vacatures en het voorsorteren op de

nieuwe organisatiestructuur. Op het Bedrijfsbureau zijn op sommige functies tijdelijk medewerkers ingehuurd voor de invulling van staffuncties. In de loop van het jaar 2020 zijn de diverse functies waarvoor ingehuurd werd, nader geanalyseerd om externe inhuur te verminderen. Er is per functie onderzocht of een vaste aanstelling tot de mogelijkheden behoort. Dit heeft geresulteerd in het definitief invullen van de functies HR-adviseur en Directieassistent. Daarnaast is het MT is per september versterkt met een tijdelijke manager voor het Bedrijfsbureau, voorsortierend op de nieuwe organisatiestructuur. Door het vertrek van de Innovatiemanager is er tijdelijk een programmamanager aangetrokken voor de implementatie van het uitvoeringsprogramma Groen & Gezond.

Er is in 2020 minder uitgegeven op de posten 'inkopen en overige bestedingen' en 'overige bedrijfslasten.' De hoofdoorzaak hiervan is dat er minder activiteiten zijn uitgevoerd en hiervoor minder inkopen hebben plaatsgevonden. Dit geldt ook voor de horeca-inkopen en 'huisvestingskosten.' Ondanks het feit dat er behoorlijk is geïnvesteerd in het onderhoud van gebouwen en terreinen, bleven de meerjarige uitgaven achter bij de begroting door maatregelen in het kader van de COVID-19-pandemie. Levering en werkzaamheden op de locaties waren niet altijd mogelijk; in de loop van het jaar is de achterstand deels ingelopen.

Meerjaren Onderhoudsplan (MJOP)

In 2020 is het MJOP geactualiseerd. Hiervoor zijn alle locaties opnieuw geschouwd. Daarnaast is er een softwarepakket aangeschaft, waarin het Meerjarig Onderhoudsplan is vastgelegd. Hierdoor heeft Natuurstad actueel inzicht in de staat van de opstallen en terreinen en in de te verwachte kosten en investeringen. Het totale onderhoudsbudget in 2020 is € 765.000. In 2020 is er in totaal € 428.545 uitgegeven aan onderhoud.

Omvang en functie vrij besteedbaar inkomen

Het totaal eigen vermogen van Natuurstad is € 1.386.521 per 31 december 2020. Per 31 december 2019 was het eigen vermogen € 1.137.740. De toename van het eigen vermogen komt voort uit een positief saldo van de staat van baten en lasten van 2020 van € 308.587. De afdracht van vennootschapsbelasting is € 59.715.

Vanwege de organisatieaanpassing en implementatie van de strategie in 2021 is toevoeging aan bestemmingsreserves noodzakelijk. Dit betreft de bestemmingsreserve herinrichting organisatie voor een bedrag van € 178.222 en een bedrag van € 70.000 is toegevoegd aan de bestemmingsreserve innovatie en marketing. De onttrekking bedraagt in totaal € 183.240.

Steven de Blaazer - Controller

“Ik ben bij Natuurstad gaan werken omdat ik graag werk voor de publieke sector, dus voor mensen, én omdat je bij Natuurstad midden in het bedrijf staat. Daarnaast vind ik het heel leuk wat we bij Natuurstad doen. Kinderen kunnen spelend ontdekken en zichzelf zijn. Het is groen en duurzaam; het is de toekomst. Het kan voor kinderen de eerste kennismaking zijn met de natuur: dat is echt de meerwaarde. Het is heel bijzonder om te zien dat de collega's van Natuurstad er zo bewust voor kiezen om hier te werken. Op locaties doen zij hun werk met hart en ziel, maar ook op het Bedrijfsbureau kiezen de collega's heel bewust voor wat Natuurstad doet en waar de stichting voor staat. Het vervelende van Corona is dat ik al een jaar niet meer op locatie werk en tijdelijk niet meer zie waarvoor ik ben gekomen. Ik werk natuurlijk met cijfers, maar op een gegeven moment mis je je collega's en de interactie. Als je bij de koffieautomaat met collega's praat, kom je toch op andere ideeën.

Liquiditeitspositie

De liquiditeitspositie per 31 december 2020 bedraagt € 2.843.763 en is ruim voldoende om aan de betalingsverplichtingen te voldoen. Natuurstad heeft een saldo kortlopende schulden van € 1.594.066 (2019: € 1.956.603). Het lagere saldo eind 2020 wordt voornamelijk veroorzaakt doordat de verplichting vennootschapsbelasting lager is. De overige verplichtingen zijn regulier en kortlopend.

Nu zit je meer in je eigen bubbel. Al met al was het geen fijn jaar, maar wel met een belangrijk hoogtepunt: in maart 2020 hebben we onze eerste jaarrekening opgeleverd.”

2021

Het jaar 2021 staat in het teken van de organisatieaanpassing en de implementatie van de strategie. Het batig saldo van 2020 van € 248.872 na vennootschapsbelasting is bestemd voor de inrichting van de nieuwe organisatie en het uitvoeren van de strategie. Met deze bestemde gelden is Natuurstad in staat om de organisatie verder klaar te stomen voor de toekomst. Als gevolg van de aanpassing van de nieuwe organisatiestructuur, worden functies opnieuw gewaardeerd, nieuwe functies gecreëerd en zijn extra kosten met betrekking tot de tijdelijke projectleider en de communicatie voorzien. De aanpassingen qua functies worden vanaf oktober 2021 ingepast in de personeelsbegroting van 2021 en 2022. Voor de uitvoering van de strategie is een innovatiebudget beschikbaar van € 270.000. Het uitvoeringsprogramma Groen & Gezond is de leidraad voor de uitvoering van de strategie en investering conform het innovatiebudget. Andere belangrijke aandachtsgebieden zijn het verder verlagen van het ziekteverzuim en het scherper sturen op daling van externe inhuur.

Impact COVID-19

De maatregelen tijdens de COVID-19-pandemie hebben grote impact gehad op de operatie van Natuurstad in 2020, onder meer door de tijdelijke sluiting van de locaties. Ook financieel heeft dit nadelige consequenties gehad van in totaal € 161.755. De voorgenomen groei in inkomsten derden is niet gerealiseerd door de maatregelen in het kader van de COVID-19-pandemie. Zo is de horeca van maart tot en met juni en van oktober tot en met december gesloten geweest en in de periode daartussen beperkt open. Vanaf maart zijn activiteiten en verhuringen grotendeels stilgelegd; het project 'Rotterdam gaat voor groen' vanuit de gemeente is niet doorgegaan. Naast lagere inkomsten derden zijn er ook extra kosten gemaakt omwille van de beperking van het besmettingsgevaar van COVID-19, het reguleren van bezoekersstromen en de vele communicatiemaatregelen in verband met COVID-19. De inkomstenderving en extra kosten als gevolg van COVID-19 zijn samengevat in onderstaande tabel.

Corona - inkomstenderving & extra gemaakte kosten

Inkomstenderving	Begroting	Realisatie	Totaal
	€	€	€
Reguliere activiteiten	206.000	113.767	92.233
Project 'Rotterdam gaat voor Groen'			12.000
Extra gemaakte kosten			
Beveiliging		19.300	
Horeca - niet verkochte voorraad		900	
Horeca - correctie minder inkoop		-25.764	
Extra kosten Corona Servicebureau		56.189	
Project 100 jaar schooltuinieren		6.897	
Totale kosten			57.522
Totaal gederfde inkomsten en gemaakte kosten			161.755

Balans per 31 december 2020

	31-12-2020	31-12-2019
	€	€
ACTIVA		
Vaste activa		
Materiële Vaste Activa		
Gebouwen / terreinen	20.750	0
Machines en installaties	105.015	117.783
Bedrijfsinventaris	191.500	244.398
	317.265	362.181
Totaal vaste activa	317.265	362.181
Vlottende activa		
Vorderingen		
Debiteuren	35.207	439.602
Waarborgen	7.007	7.007
Vordering afrekening COVID-19	0	
Overige vorderingen	149.221	128.989
	191.435	575.598
Liquide Middelen		
Kassen	10.277	9.597
Bank	2.843.763	2.429.101
	2.854.040	2.438.698
Totaal vlottende activa	3.045.475	3.014.296
Totaal activa	3.362.740	3.376.477

	31-12-2020	31-12-2019
	€	€
PASSIVA		
Eigen vermogen		
Vrij besteedbaar vermogen		
Stichtingskapitaal	596.199	596.199
Algemene reserves	331.422	147.623
Vastgesteld vermogen		
Bestemmingsreserve herinrichten organisatie	226.400	219.000
Bestemmingsreserve innovatie en marketing	232.500	174.918
Totaal eigen vermogen	1.386.521	1.137.740
Voorzieningen		
Personeelsvoorzieningen	146.250	101.887
Overige voorzieningen	235.903	180.247
Totaal voorzieningen	382.153	282.134
Kortlopende verplichtingen		
Crediteuren - leveranciers	453.967	480.927
Belastingen en premies sociale verzekeringen	599.139	765.326
Te betalen personeelskosten	387.131	386.952
Overige schulden	153.829	323.398
Totaal kortlopende verplichtingen	1.594.066	1.956.603
Totaal passiva	3.362.740	3.376.477

Staat van baten & lasten

Staat van baten & lasten	Realisatie 2020	Begroting 2020	Realisatie 2019	Percentage uitnutting
	€	€	€	
Inkomsten				
Opbrengsten derden	192.255	206.000	275.362	93,3%
Subsidie inkomsten	9.239.885	9.240.000	8.975.000	100,0%
Totaal inkomsten	9.432.140	9.446.000	9.250.362	99,9%
Uitgaven				
Inkoopwaarde geleverde goederen en/of diensten	44.114	57.000	84.058	77,4%
Loonkosten personeel	5.441.904	5.734.000	4.751.587	94,9%
Extern personeel	786.841	315.000	1.046.241	249,8%
Subtotaal intern en extern personeel	6.228.744	6.049.000	5.797.828	103,0%
Afschrijving materiële vaste activa	90.714	91.000	81.631	
Inhuur diensten derden	410.390	388.000	325.705	105,8%
Inkopen en overige uitbestedingen	414.473	528.000	443.657	78,5%
Huisvesting	1.635.454	1.935.000	1.536.583	84,5%
Overige bedrijfslasten	299.664	398.000	273.047	75,3%
Totaal overige bedrijfskosten	2.759.982	3.340.000	2.578.992	82,6%
Totaal uitgaven	9.123.554	9.446.000	8.542.510	96,6%
Vennootschapsbelasting	59.715		166.312	
Saldo	248.872	0	541.541	
Verdeling saldo				
Bestemmingsreserves				
Onttrekking:				
Herinrichten organisatie	-170.822			
Innovatie en marketingkosten	-12.418			
Dotatie:				
Herinrichten organisatie	178.222		219.000	
Innovatie en marketingkosten	70.000		174.918	
Algemene reserves	183.890		147.623	
Saldo verdeeld	248.872		541.541	

Meerjarenbegroting

De meerjarenbegroting van 2020 tot en met 2023 Natuurstad is in 2019 vastgesteld door de Raad van Toezicht en de gemeente Rotterdam. In het

voorjaar van 2020 is bij de subsidieaanvraag van 2021 de begroting van 2021 bijgevoegd, conform onderstaande meerjarenbegroting:

Meerjarenbegroting Natuurstad 2020 - 2023

Bedragen x € 1	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Baten				
Subsidie gemeente	9.240.000	9.513.000	9.513.000	9.513.000
Opbrengsten derden	206.000	232.000	263.000	309.000
Totaal baten	9.446.000	9.745.000	9.776.000	9.822.000
Lasten				
Personeel	5.735.000	6.038.000	6.158.000	6.281.000
Extern personeel	314.000	389.000	396.000	403.000
Inhuur diensten derden	388.000	396.000	354.000	362.000
Inkopen en overige uitbestedingen	584.000	597.000	610.000	622.000
Huisvesting	1.936.000	1.788.000	1.824.000	1.860.000
Overige bedrijfslasten	489.000	537.000	434.000	294.000
Totaal lasten	9.446.000	9.745.000	9.776.000	9.822.000
Resultaat	0	0	0	0

Deel 2

Verslag Raad van Toezicht

Samenstelling en overleg

De Raad van Toezicht bestaat uit 7 personen. De samenstelling van de Raad is divers qua geslacht, expertise en leeftijd. In 2020 is een rooster van aftreden vastgesteld, met als beoogd resultaat een Raad van maximaal 5 personen in 2023. De Raad hanteert de Governance Code Cultuur als leidraad.

De Raad had in 2020 zes formele (merendeels digitale) vergaderingen, waarvan één specifiek gericht was op de bespreking van de strategie van Natuurstad. De Raad heeft voor de drie vaste commissies (Auditcommissie, commissie Personeel & Organisatie en commissie Innovatie) de taken gespecificeerd en verdiept.

De RvT als toezichthouder

In 2020 is de jaarrekening over 2019 besproken en vastgesteld. Verder heeft de Raad uitvoerig gesproken over het strategisch plan 'Een groen en gezond Rotterdam' en de vertaling van dit plan naar concrete uitvoering. Goedkeuring is gegeven aan het jaarplan 2020-2021, de begroting 2021 en de meerjarenraming 2022-2024. Ook heeft zij de verschillende voortgangsrapportages vastgesteld en besproken met de gemeente Rotterdam.

Bert Cremers - Voorzitter Raad van Toezicht

“2020 is een raar en moeilijk jaar geweest door de coronamaatregelen. Het is natuurlijk niet prettig dat je elkaar niet kunt ontmoeten en er een aantal maanden geen direct contact is geweest met de doelgroepen. Maar dankzij de veerkracht van de medewerkers is de organisatie volledig in staat om te gaan met alle coronabeperkingen en weer bezoekers te ontvangen zodra deze zijn opgeheven. Dat is een compliment aan alle medewerkers. Ik waardeer ook de manier waarop de Ondernemingsraad zichzelf heeft ontwikkeld. In het begin was het zoeken hoe de rol moest worden ingevuld, maar men is enthousiast aan de slag gegaan, heeft cursussen gevolgd en de resultaten zijn duidelijk merkbaar. We hebben nu een zelfbewuste OR die kritisch naar de organisatieplannen van de Directie kijkt en goed in staat is om de belangen van het personeel daarin een stem te geven. In 2020 is gewerkt aan

een voorstel voor een organisatieaanpassing. Ik vertrouw erop dat we daar met z'n allen heel goed uit zullen komen en zo de organisatie nog slagvaardiger maken.”

De RvT als werkgever

De Raad heeft met de directeur een voortgangsgesprek gehouden, waarin is teruggeblikt op de ontwikkelingen in de organisatie en hoe omgegaan is met de verwachtingen van binnen en buiten de organisatie. In dat kader is ook overleg met de Ondernemingsraad gevoerd.

De RvT als adviseur

Een deel van de advisering vanuit de Raad vindt plaats via de commissies. Agendapunten daarvoor komen voort uit de planning- en control-cyclus of worden vastgesteld in vergaderingen van de Raad. In 2020 is in dat verband extra aandacht besteed aan de inrichting van de organisatie en het beïnvloeden van het hoge ziekteverzuim.

Het eigen functioneren van de RvT

Ook in 2020 heeft de Raad een zelfevaluatie gehouden. De belangrijkste constatering was de behoefte aan meer inhoudelijke diepgang bij strategische discussies. Vanuit deze behoefte zal jaarlijks met de directeur gezocht worden naar één of meerdere organisatiebrede ontmoetingen over ondernemingsrelevante vraagstukken.

Terugblik

De Raad van Toezicht kijkt terug op een jaar waarin Natuurstad te maken had met bijzondere omstandigheden. Vanwege COVID-19 is een groot beroep gedaan op de flexibiliteit en het improvisatievermogen van de organisatie. In goed overleg met de gemeente is naar tevredenheid gezocht naar wat de impact van deze externe factor betekent voor de relatie met de subsidiegever.

Deel 3

Verslag Ondernemingsraad

Medezeggenschap is binnen Natuurstad volgens de Wet op de Ondernemingsraden (WOR) belegd bij de Ondernemingsraad (OR), die sinds 18 september 2019 actief is. Begin 2020 hebben alle medewerkers van Natuurstad het OR-reglement, -jaarverslag en -jaarplan ontvangen. Hierin worden de werkzaamheden van de OR beschreven. De OR heeft 5 leden en voert maandelijks overleg met de Directeur-bestuurder; tijdens de COVID-19-pandemie gebeurde dit natuurlijk digitaal.

Overleg

Met de eigen vijf raadsleden vergadert de OR tweewekelijks. De OR van Natuurstad heeft elke maand een Overlegvergadering met de Directeur-bestuurder van Natuurstad. Op 26 november vond het jaarlijkse gesprek met de Raad van Toezicht plaats. Met haar achterban organiseert de OR met enige regelmaat babbeluurtjes, die in 2020 vanwege de maatregelen rond COVID-19 digitaal in MS Teams hebben plaatsgevonden.

Instemming

Eén van de belangrijkste taken van de OR binnen Natuurstad, is het uitoefenen van het instemmingsrecht. In 2020 is over een groot aantal onderwerpen overlegd en instemming afgegeven: het Hitteprotocol, de Gesprekscyclus voor personeel, de Gedragscode integriteit, het Project Functiehuis inclusief de waarderingssystematiek en procedureregeling, de inhuur van een externe partij verzuimbegeleiding en de verandering van Arbodienst.

Advies

Een belangrijk deel van het najaar heeft de OR besteed aan het voorbereiden van het advies over de organisatieaanpassing van Natuurstad in 2021. Tot de achterbanraadpleging in februari 2021 is de OR met het MT en betrokkenen bij het project geheimhouding overeengekomen. Over de adviesaanvraag voor de organisatieontwikkeling is tijdens de overlegvergadering met zowel de Directeur-bestuurder als de voorzitter van de Raad van Toezicht gesproken. De OR is overtuigd van de noodzaak om zorgvuldig opvolging te

geven aan de eerdere evaluatie van de pilot Productgericht Werken. De OR heeft naar aanleiding van de adviesaanvraag een groot aantal informatieve vragen gesteld en geadviseerd over de voorgestelde gebiedsindeling. De vragen zijn uitvoerig beantwoord door de Directeur-bestuurder. De OR verwacht eind maart 2021 haar advies over de organisatieaanpassing te kunnen overleggen.

Verdieping

In januari vond de eerste beleidsdag plaats met de OR en de Directie: een positieve bijeenkomst, waarin onder andere dieper is ingegaan op het Strategisch plan 2020-2023 van Natuurstad. In september werd een tweede beleidsdag georganiseerd, dit keer in het teken van de organisatieontwikkeling, de kennismaking met de verzuimcoach van Natuurstad (werkzaam bij Bezig), het bespreken van de (financiële) invloed van COVID-19 op Natuurstad en verwachtingen en het versterken van de relatie tussen het MT en het werkveld. In februari en augustus was de OR aanwezig bij medezeggenschapsbijeenkomsten voor organisaties die zijn aangesloten bij de cao Vermo. Er is kennism gemaakt, genetwerkt en gesproken over relevante ontwikkelingen rond de cao. Intern heeft de OR in een meet-&-greet nader kennism gemaakt met het team Educatie. Ook vonden in november en december verdiepingsgesprekken plaats met de trainer en adviseur van de OR.

MTO

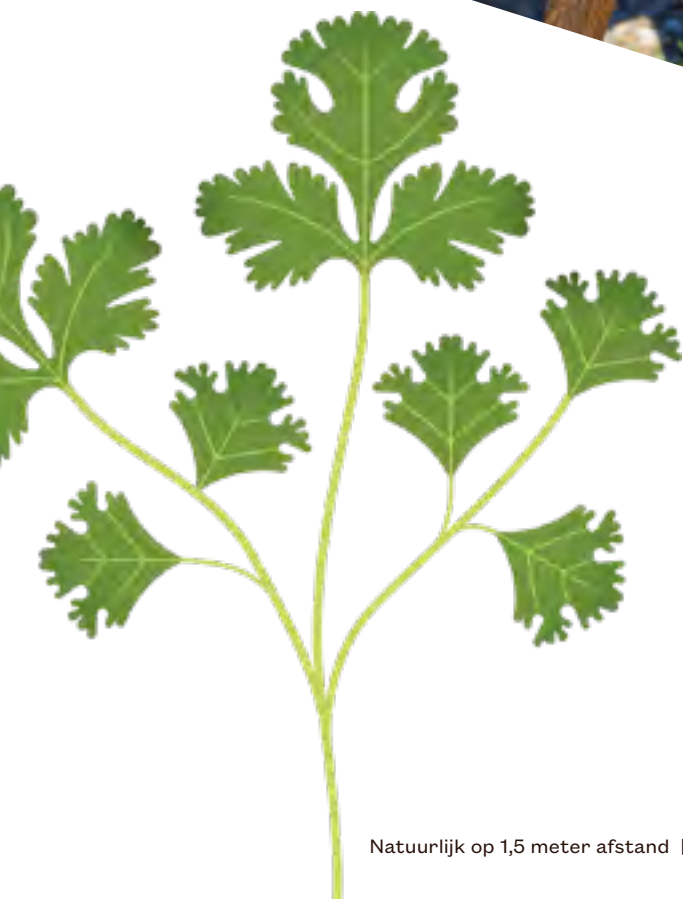
Eén van de aandachtspunten in het jaarplan van de OR is het Medewerkerstevredenheidonderzoek (MTO). De OR heeft hiervoor bij de Directie een initiatiefvoorstel ingediend, waarmee is ingestemd. Een werkgroep van het hoofd PenO en leden van de OR heeft vervolgens in het najaar het eerste MTO van Natuurstad na de verzelfstandiging voorbereid en uitgevoerd. De resultaten zijn begin 2021 bekendgemaakt, besproken met alle medewerkers en het MT zal in het voorjaar een plan van aanpak maken naar aanleiding van de verbeterpunten.

Ingrid Elderson - Voorzitter Ondernemingsraad

“Vanuit een Tijdelijke Ondernemingsraad zijn we in 2 jaar erg gegroeid als gekozen Ondernemingsraad. Ik vind het interessant werk en leer er heel veel van: hoe de organisatie in elkaar zit, hoe mensen met elkaar om gaan en hoe je met elkaar in gesprek gaat. Dit jaar zijn we bezig geweest met de voorbereidingen voor een organisatieverandering. De Coronatijd was ook voor de OR wennen: vroeger zat je bij elkaar aan tafel en nu gaat alles digitaal. Zeker in het begin moet je er erg in houden dat je de mimiek van mensen niet mist. Je moet een modus vinden om daarmee om te gaan. Als voorzitter van de vergadering ben ik

echt gefocust op het beeldscherm: zie ik een handbeweging, zie ik iemand reageren? Dan hoor ik wel eens: “Je zit er bovenop,” maar je wilt ook dat iedereen aan het woord komt. Het scheelt wel reistijd en het lukt beter om de vergadering binnen de tijd af te ronden. We hebben als OR digitale babbeluurtjes ingesteld voor alle medewerkers van Natuurstad, omdat we niet meer bij elkaar over de vloer komen. Het is heel belangrijk dat iedereen met haar/zijn opmerkingen en vragen bij ons komt, want zo houden we iedereen aangehaakt. We zijn met z’n allen Natuurstad!”

Deel 4

Jaarrekening

Dit deel bevat de volledige jaarrekening 2020, die is vastgesteld door de Directeur-bestuurder en de Raad van Toezicht en is gecontroleerd en goedgekeurd door de accountant.

Staat van baten en lasten over 2020

		Exploitatie 2020	Begroot 2020	Exploitatie 2019
		€	€	€
Baten	Ref.			
Subsidiebaten	10	9.239.885	9.240.000	8.975.000
Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	11	113.652	206.000	242.583
Giften en baten uit fondsenwerving		547		284
Overige baten		77.848		32.495
Financiële baten				
Som der baten		9.431.932	9.446.000	9.250.362
Lasten				
Inkoopwaarde geleverde producten en/of diensten	12	44.114	57.000	84.058
Loonkosten personeel		5.441.904	5.734.000	4.751.587
Inhuur extern personeel		786.841	315.000	1.046.241
Totaal intern en extern personeel	13	6.228.744	6.049.000	5.797.828
Afschrijvingslasten materiële vaste activa	14	90.714	0	81.631
Inhuur diensten derden		410.390	388.000	325.705
Inkopen en overige uitbestedingen		414.473	528.000	443.657
Huisvesting		1.635.454	1.935.000	1.536.583
Overige bedrijfslasten		299.664	398.000	273.047
Totaal overige lasten	15	2.759.982	3.249.000	2.578.992
Som der lasten		9.123.554	9.355.000	8.542.509
Vennootschapsbelasting	16	59.715	0	166.312
Saldo		248.872	0	541.541
Verdeling saldo				
Bestemmingsreserves				
Ottrekking:				
Herinrichten organisatie		-170.822		
Innovatie en marketingkosten		-12.418		
Dotatie:				
Herinrichten organisatie		0		219.000
Herinrichten organisatie		178.222		
Innovatie en marketingkosten		70.000		174.918
Algemene reserves		183.890		147.623
Saldo verdeeld		248.872		541.541

(Na resultaatbestemming)

Balans per 31 december 2020

ACTIVA		31 december 2020		31 december 2019	
		€	€	€	€
	Ref.				
Materiële vaste activa					
Gebouwen / terreinen	4	20.750			
Machines en installaties		105.015		117.783	
Bedrijfsinventaris		191.500		244.398	
			317.265		362.181
Vorderingen op korte termijn					
Debiteuren	5	35.207		439.602	
Waarborgsommen		7.007		7.007	
Overige vorderingen		149.221		128.989	
			191.435		575.598
Liquide middelen					
Kassen	6	10.277		9.597	
Bank		2.843.763		2.429.101	
			2.854.040		2.438.698
Totaal activa			3.362.740		3.376.477

(Na resultaatbestemming)

Balans per 31 december 2020

	31 december 2020		31 december 2019	
	€	€	€	€
PASSIVA				
Eigen vermogen				
Vrij besteedbaar vermogen				
*Stichtingskapitaal	596.199		596.199	
*Algemene reserves	331.422		147.623	
Vastgesteld vermogen				
*Bestemmingsreserve herinrichten organisatie	226.400		219.000	
*Bestemmingsreserve innovatie en marketing	232.500		174.918	
		1.386.521		1.137.740
Voorziening				
Personeelsvoorzieningen	146.250		101.887	
Overige voorziening	235.903		180.247	
		382.153		282.134
Kortlopende schulden				
Crediteuren - leveranciers	453.967		480.927	
Belasting en premies sociale verzekeringen	599.139		765.326	
Te betalen personeelskosten	387.131		386.952	
Overige schulden	153.829		323.398	
		1.594.066		1.956.603
Totaal passiva		3.362.740		3.376.477

1. Algemene toelichting

1.1. Vestigingsadres, rechtsvorm en inschrijfnummer handelsregister

Stichting Natuurstad Rotterdam, Brammertstraat 10, 3084 RV Rotterdam. De stichting is ingeschreven bij het handelsregister onder nummer 72740531.

1.2. Doelstelling en activiteiten

De stichting stelt zich ten doel het bevorderen van kennis en waardering van natuur en milieu binnen Rotterdam, door deze via ontdekking en beleving dichterbij te brengen en zo bij te dragen aan gezond en duurzaam gedrag en het welbevinden van de Rotterdammers. Zij tracht dit doel te bereiken door onder meer:

- a. de exploitatie van laagdrempelige en kwalitatief hoogwaardige educatieve en recreatieve voorzieningen, gericht op natuur en milieu, zoals kinderboerderijen, expertisecentra en educatieve tuinen, op basis van maatschappelijke prestatieindicatoren en middelen;
- b. het ontwikkelen en uitvoeren van belevingsgerichte lesprogramma's, educatieve projecten en activiteiten, zowel op de voorzieningen zelf als daarbuiten, voor diverse doelgroepen (waaronder het onderwijs) in Rotterdam; het programmeren van activiteiten die bijdragen aan een duurzame en gezonde levensstijl van Rotterdammers, alsmede al hetgeen dat tot verwezenlijking van het bovenstaande kan bijdragen, dit alles in de ruimste zin van het woord.

1.3. Continuïteitsveronderstelling

De stichting voert haar activiteiten uit in overleg met de gemeente Rotterdam als subsidieverstrekker en beleidsmaker. Op basis van de meerjarenovereenkomst en het bijbehorende prestatiedocument, heeft de gemeente de intentie vastgelegd om tenminste voor een periode van vier jaar jaarlijks subsidie toe te kennen. De stichting

heeft de verwachting met de beschikbare middelen de bestaande verplichtingen te kunnen afwikkelen.

1.4. Vergelijking met voorgaand jaar

In de jaarrekening zijn de begrotingscijfers 2020 en de realisatiecijfers van 2020 opgenomen. Het verslagjaar 2020 is gelijk aan het kalenderjaar.

1.5. Schattingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt het bestuur van Stichting Natuurstad Rotterdam zich verschillende oordelen en schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten.

2. Grondslagen voor waardering van activa en passiva

2.1. Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving en in het bijzonder de RJ 640. De jaarrekening is opgesteld in euro's. De waarderingsgrondslagen zijn gebaseerd op de historische kosten en kostprijzen. Activa en passiva, met uitzondering van het eigen vermogen, worden gewaardeerd tegen nominale waarde of verkrijgingsprijs, tenzij een andere waarderingsgrondslag is vermeld. In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen. Deze referenties verwijzen naar de toelichting.

2.2. Materiële vaste activa

Onder materiële vast activa zijn begrepen de kosten van inventarissen, machines en installaties. De geactiveerde kosten worden gewaardeerd tegen kostprijs en lineair afgeschreven in 5 jaar.

2.3. Vorderingen

Tenzij anders vermeld, hebben de vorderingen een resterende looptijd van ten hoogste één jaar. Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie, inclusief de transactiekosten indien materieel. Vorderingen worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Voorzienenen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering.

2.4. Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

2.5. Eigen vermogen

Het eigen vermogen is zodanig gepresenteerd dat daaruit blijkt welk gedeelte vrij besteedbaar is en welk gedeelte is vastgelegd. Indien aan een deel van het eigen vermogen een beperktere bestedingsmogelijkheid is gegeven, dan gezien de doelstelling van de organisatie zou zijn toegestaan, is dit deel verantwoord als vastgelegd vermogen. Deze beperking in het bestedingsdoel kan door het bestuur van de stichting of door derden zijn opgelegd. Indien deze beperking door derden is opgelegd dan wordt dit deel aangemerkt als bestemmingsfonds.

In de toelichting wordt het bedrag en de beperkte doelstelling van ieder bestemmingsfonds vermeld. Ook de reden van deze beperking en alle overige voorwaarden die door de derden zijn gesteld, worden vermeld. Indien de beperking zoals bedoeld in de vorige alinea niet door derden, maar door het bestuur is aangebracht, wordt het aldus afgezonderde deel van het eigen vermogen aangeduid als bestemmingsreserve (en niet als bestemmingsfonds). In de toelichting worden het bedrag en de beperkte doelstelling van iedere bestemmingsreserve vermeld. Ook het feit dat het bestuur deze beperking heeft aangebracht, wordt vermeld.

Indien herwaarderingen in de herwaarderingsreserve zijn verwerkt, worden de gerealiseerde herwaarderingen bruto ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht. Alle vermogensmutaties worden in de staat van baten en lasten verantwoord. Uitgaven die worden gedekt uit bestemmingsreserves en bestemmingsfondsen worden eveneens in de staat van baten en lasten verantwoord.

2.6. Voorzienenen

Personeelsvoorzienenen

De hieronder opgenomen voorzieningen voor gelijkmatige verdeling van ambtsjubilea en langdurig zieken wordt bepaald op basis van de te verwachten kosten over een reeks van jaren. De voorziening wordt jaarlijks bijgesteld aan de hand van het actuele personeelsbestand ultimo boekjaar. Uitkeringen worden ten laste van de voorzieningen gebracht. Het effect van de tijds waarde van geld is niet materieel en de voorziening is derhalve gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Overige voorzieningen: onderhoudsvoorziening

De voorziening ter gelijkmatige verdeling van lasten voor groot onderhoud van gebouwen en terreinen wordt bepaald op basis van de te verwachten kosten over een reeks van jaren. De te verwachten kosten zijn gebaseerd op een gemiddelde van het (tienjarig) Meerjaren Onderhoudsplan (MJOP). Stichting Natuurstad Rotterdam is als gevolg van de huurovereenkomst met de gemeente Rotterdam verantwoordelijk voor huurdersonderhoud niveau 3 (NEN).

2.7. Kortlopende schulden

Tenzij anders vermeld, hebben de kortlopende schulden een resterende looptijd van ten hoogste een jaar. Kortlopende schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Kortlopende schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten. Dit is meestal de nominale waarde.

Overige voorzieningen: onderhoudsvoorziening

De voorziening ter gelijkmatige verdeling van lasten voor groot onderhoud van gebouwen en terreinen wordt bepaald op basis van de te verwachten kosten over een reeks van jaren. De te verwachten kosten zijn gebaseerd op een gemiddelde van het (tienjarig) Meerjaren Onderhoudsplan (MJOP). Stichting Natuurstad Rotterdam is als gevolg van de huurovereenkomst met de gemeente Rotterdam verantwoordelijk voor huurdersonderhoud niveau 3 (NEN).

2.7. Kortlopende schulden

Tenzij anders vermeld, hebben de kortlopende schulden een resterende looptijd van ten hoogste een jaar. Kortlopende schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Kortlopende schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten. Dit is meestal de nominale waarde.

3. Grondslag voor bepaling van het resultaat

3.1. Algemeen

Het resultaat (saldo) wordt bepaald als het verschil tussen het totaal der baten en het totaal der lasten. Ontvangsten en uitgaven worden in de staat van baten en lasten toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Bij de toerekening wordt een bestendige gedragslijn gevolgd. Dit houdt in dat rekening wordt gehouden met de aan een periode toe te rekenen bedragen die in een andere periode zijn of worden ontvangen, dan wel betaald. Baten waarvoor een bijzondere bestemming is aangewezen, worden afzonderlijk in de (toelichting op de) staat van baten en lasten verwerkt onder vermelding van de aard van de bestemming; indien deze baten in het verslagjaar niet volledig zijn besteed, worden de nog niet bestede gelden gereserveerd in de desbetreffende bestemmingsreserve(s) respectievelijk

bestemmingsfonds(en). Een onttrekking aan bestemmingsreserve respectievelijk -fonds wordt als besteding (last) verwerkt in de staat van baten en lasten. Indien aan bestemmingsreserve(s) respectievelijk bestemmingsfonds(en) wordt gedoteerd dan wel daaruit wordt geput wordt deze mutatie op de volgende wijze verwerkt: het saldo van de staat van baten en lasten wordt bepaald inclusief het overschot of tekort dat is ontstaan uit hoofde van de baten en lasten met een bijzondere bestemming. Onder de staat van baten en lasten wordt vervolgens een specificatie opgenomen van de verwerking van dit saldo in de onderscheiden posten van het eigen vermogen.

3.2. Ontvangen subsidies

Subsidies, niet zijnde investeringssubsidies, worden in het resultaat van het jaar gebracht ten laste waarvan de gesubsidieerde bestedingen komen en waarin de opbrengsten zijn gedeeld dan wel het exploitatietekort zich heeft voorgedaan. Investeringsubsidies worden als vooruit ontvangen onder de passiva opgenomen of worden in mindering gebracht op het geïnvesteerde bedrag.

3.3. Lasten

De lasten worden bepaald op historische basis en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

3.4. Personeelskosten

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de staat van baten en lasten voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers. Uit hoofde van de cao VERMO is Stichting Natuurstad Rotterdam sinds de oprichting aangesloten bij het ABP-pensioenfonds. De stichting draagt pensioenpremies af conform het pensioenreglement van het ABP, waarbij sprake is van een beschikbare premieregeling.

3.5. Financiële baten en lasten

Rentebaten en rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende activa en passiva.

4. Materiële vaste activa

	Gebouwen	Machines en installaties	Bedrijfs- inventaris	Totaal
	€	€	€	€
Verkrijgingswaarde 1 januari	0	74.867	123.266	198.133
Investeringsen	20.750	0	7.668	28.418
Desinvesteringen	0	0	0	0
Afschrijvingen	0	30.148	60.566	90.714
Boekwaarde 31 december	20.750	105.015	191.500	317.265
Aanschafwaarde	20.750	147.229	304.251	472.230
Cumulatieve afschrijving		59.594	112.751	172.345

De investeringen in 2020 betreffen hoofdzakelijk de aanleg van een nieuwe paardenbak op De Blijde Wei en de aanschaf van laptops en pc's.

5. Vorderingen op korte termijn

	31 december 2020	31 december 2019
	€	€
Door te belasten gemeente Rotterdam	0	78.948
Vooruitbetaalde onderhoudskosten	0	32.495
Vooruitbetaalde pensioenpremies	0	3.550
Vooruitbetaalde huurnota januari 2021	88.866	0
Overlopende activa	60.355	13.996
Boekwaarde 31 december	149.221	128.989

6. Liquide middelen

Onder de liquide middelen zijn geen deposito's begrepen en de tegoeden staan ter vrije beschikking.

7. Eigen vermogen

	1 januari 2020	Dotatie 2020	Onttrekking 2020	31 december 2020
	€	€	€	€
Vrij besteedbaar vermogen				
Stichtingskapitaal	596.199	0	0	596.199
Algemene reserves	147.623	183.799	0	331.422
Vastgelegd vermogen				
Bestemmingsreserve herinrichten organisatie	219.000	178.222	170.822	226.400
Bestemmingsreserve innovatie en marketing	174.918	70.000	12.418	232.500
	1.137.740	432.021	183.240	1.386.521

De bestemmingsreserves zijn door het bestuur gevormd voor de financiering van de activiteiten gepland voor 2019, die door de impact van de verzelfstandiging op de organisatie in het eerste jaar echter niet konden worden uitgevoerd. In 2020 is een bedrag van € 170.822 onttrokken aan de bestemmingsreserve 'herinrichten organisatie.' Het betreft een bedrag van € 62.892 voor de kosten van een tijdelijke projectleider, € 67.930 aan implementatiekosten van het organisatieplan en € 40.000 kosten voor de mobiliteit van medewerkers. Daarnaast is een bedrag van € 12.418 onttrokken aan de bestemmingsreserve

'Innovatie en marketing' ten behoeve van het uitvoeringsprogramma Groen & Gezond, behorende bij het in 2020 vastgestelde Strategisch Plan 2020-2023 van Natuurstad. Voor de herinrichting van de organisatie is een bedrag van € 178.222 toegevoegd aan de bestemmingsreserves. Voor innovatie en marketing is er een bedrag van € 70.000 toegevoegd aan de bestemmingsreserves. Dit bedrag is € 100.000 voor het innovatiebudget.

8. Voorzieningen

8.1 Personeelsvoorziening

	1 januari 2020	Toevoegingen 2020	Onttrekkingen 2020	31 december 2020
	€	€	€	€
Ambtsjubilea	60.878	773	0	61.651
Langdurig zieken	41.009	84.599	41.009	84.599
	101.887	85.372	41.009	146.250

De voorziening ultimo boekjaar betreft uitsluitend posten met een looptijd langer dan een jaar. In 2020 is € 773 toegevoegd aan de voorziening ambtsjubilea. Aan de voorziening langdurig zieken is € 43.590 toegevoegd.

8.2 Overige voorzieningen

	1 januari 2020	Toevoegingen 2020	Onttrekkingen 2020	31 december 2020
	€	€	€	€
Grootonderhoud gebouwen en terreinen	180.247	213.146	157.490	235.903
	180.247	213.146	157.490	235.903

9. Kortlopende schulden

9.1 Belastingen en premies sociale verzekeringen

	31 december 2020	31 december 2019
	€	€
Loonbelasting en premies sociale lasten	262.418	274.898
Omzetbelasting	285.356	245.168
Vennootschapsbelasting	0	188.312
Pensioenpremie en sociale lasten	51.365	0
	599.139	708.378

9.2 Te betalen personeelskosten

	31 december 2020	31 december 2019
	€	€
Verlofuren	209.264	192.507
Vakantiegeld	177.867	155.638
Nettoloon	0	38.807
	387.131	386.952

9.3 Overige schulden

	31 december 2020	31 december 2019
	€	€
Te betalen energiekosten	0	88.472
Vooruit ontvangen inkomsten	0	78.395
Te betalen kosten inzet externe deskundigheid	20.043	54.489
Te betalen administratie- en accountantskosten	29.428	37.253
Te betalen onderhoudskosten	39.441	19.766
Overige te betalen kosten	64.917	45.023
	153.829	323.398

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

1. De stichting heeft uit hoofde van een huurovereenkomst ten aanzien van het vastgoed met de gemeente financiële verplichtingen. De overeenkomst is voor onbepaalde tijd aangegaan met een opzegtermijn van één jaar. De huurprijs wordt jaarlijks geïndexeerd; in 2020 was dat met 2,2 %. De verwachte verplichting voor komend jaar bedraagt € 1.062.000. In 2020 is € 1.047.615 aan kosten opgenomen in de staat van baten en lasten.

2. De stichting heeft uit hoofde van operationele leasecontracten ten behoeve van transportmiddelen een totale verplichting van € 26.000. De verwachte verplichting voor komend jaar bedraagt € 17.000, voor de periode tussen 1 en 5 jaar € 17.000 en voor de periode langer dan 5 jaar € 0. In het huidige boekjaar is € 18.331 aan kosten opgenomen in de staat van baten en lasten.

3. De stichting heeft uit hoofde van langlopende contracten met dienstverleners op het gebied van ICT, salarissen financiële administratie en advisering verplichtingen tot een bedrag van € 58.000. De verwachte verplichting voor komend jaar bedraagt € 58.000 en voor de periode tussen 1 en 5 jaar € 58.000. In het huidige boekjaar is € 260.298 aan kosten opgenomen in de staat van baten en lasten.

10. Subsidiebatens gemeente Rotterdam

In 2020 heeft Stichting Natuurstad Rotterdam subsidie ontvangen van de gemeente Rotterdam voor een bedrag van € 9.239.885. De subsidie is door de gemeente verleend, maar wordt pas in de loop van 2021 definitief vastgesteld.

11. Baten als tegenprestatie voor levering van producten en/of diensten

Inkomsten derden

	2020	2019
	€	€
Bijdrage aanloopkosten gemeente Rotterdam	0	98.194
Opbrengsten horeca	25.601	80.890
Opbrengsten kleine evenementen en activiteiten	788	25.703
Opbrengsten verkoop dieren	10.169	11.159
Opbrengsten verhuur	27.682	7.997
Overige opbrengsten	49.621	18.640
	113.860	242.583
Giften	547	284
Afrekening gemeente Rotterdam	77.848	0

De gerealiseerde baten zijn fors lager door de gedeeltelijke sluiting van de locaties in 2020 in verband met de COVID-19-maatregelen. In algemene zin waren inkomsten derden in 2020 moeilijker te realiseren via nieuwe activiteiten en projecten. Het programma Groen & Gezond voorziet in het genereren van nieuwe inkomsten derden, maar heeft een langere aanlooptijd nodig waarin onder meer business cases worden ontwikkeld om toekomstige inkomsten derden te genereren. De sluiting heeft met name impact

gehad op de horeca-inkomsten, de opbrengsten uit kleine evenementen en activiteiten en de overige opbrengsten. Denk aan gedeerde inkomsten uit BSO-activiteiten. De huuropbrengsten zijn gestegen door het aangaan van nieuwe, uitgebreide huurovereenkomsten met Pameijer en Wellant. De afrekening gemeente Rotterdam van € 77.848 betreft de vrijval van geactiveerde omzet uit 2019 als bijdrage van de gemeente ter dekking van eenmalige van werkkleding, bezoekerstellers en verbouwing van de hoofdlocatie.

12. Inkoopwaarde geleverde goederen en/of diensten

	31 december 2020	31 december 2019
	€	€
Inkopen horeca	36.955	62.719
Inkopen activiteiten en evenementen	2.999	14.010
Overige inkopen	4.160	7.329
Totale inkoopwaarde geleverde goederen en/of diensten	44.114	84.058

De inkoopwaarde geleverde goederen en/of diensten zijn met een realisatie van € 44.114 fors lager dan begroot. Hoofdoorzaak is dat de locaties

een groot deel van het jaar gesloten zijn geweest voor bezoekers en er daardoor geen (horeca-) activiteiten hebben plaatsgevonden.

13. Intern en extern personeel

	31 december 2020	31 december 2019
	€	€
Lonen en salarissen (inclusief vakantiegeld)	3.921.947	3.459.888
Pensioenpremies	562.521	463.506
Sociale lasten	675.716	585.108
Levensloopregeling	45.610	33.556
Langdurig zieken	43.630	41.009
Ambtsjubilea	733	10.368
Opleidingskosten	28.875	40.421
Overige personeelskosten	162.872	117.731
Totale loonkosten	5.441.904	4.751.587
Externe inhuur	765.379	1.024.475
Stagiaires	11.222	11.527
Vrijwilligers	10.239	10.239
	786.840	1.046.241
	6.228.744	5.797.828

De loonkosten personeel vallen met een realisatie van € 5.441.904 tegenover een begroting van € 5.735.000 binnen de begroting. In de loonkosten personeel is € 126.122 aan bezoldiging van de bestuurder begrepen. Deze post wordt nader toegelicht bij punt 18.

De kosten van externe inhuur voor een bedrag van € 765.379 zijn fors hoger dan de begroot (€ 314.000). In deze kosten zijn ook de kosten van inzet van WSW'ers (€ 67.109) opgenomen. De kostenoverschrijding wordt ook veroorzaakt door onder andere inhuur vanwege ziekte van medewerkers, tijdelijke vervanging, het ad-interim aantrekken van een manager Bedrijfsbureau en een ad-interim Innovatiemanager. Er is in 2020 meer gewerkt met vaste medewerkers, waardoor in de loop van het jaar de inhuur langzaam is afgenomen. Deze trend wordt in 2021 vervolgd, waarbij meerdere functies ingevuld gaan worden met vaste medewerkers wanneer de nieuwe organisatiestructuur definitief wordt. De verwachte, ingezette daling van het ziekteverzuim zal eveneens leiden tot daling van de externe inhuur.

In 2020 zijn meerdere vacatures ingevuld met vaste medewerkers. Dit heeft gezorgd voor geleidelijke toename van de loonkosten. Daarnaast is een aantal medewerkers werkzaam met een flexibel contract, met name op de afdeling Kinderboerderijen & Tuinen. Deze medewerkers vallen in bij ziekte of pieken in werkzaamheden of seizoenswerkzaamheden. In totaal zijn de loonkosten in 2020 binnen begroting gebleven, maar wel in totaal toegenomen van € 4.751.587 naar € 5.441.904. In de loonkosten is tevens een bedrag van € 62.862 opgenomen voor de tijdelijke projectleider voor de inrichting van de nieuwe organisatie. Deze kosten komen ten laste van de bestemmingsreserve van 2020.

14. Afschrijvingslasten materiële vaste activa

Afschrijvingslasten machines en installaties
 Afschrijvingslasten bedrijfsinventaris
 Totaal afschrijvingslasten materiële vaste activa

	31 december 2020	31 december 2019
	€	€
Afschrijvingslasten machines en installaties	30.148	29.446
Afschrijvingslasten bedrijfsinventaris	60.566	52.185
Totaal afschrijvingslasten materiële vaste activa	90.714	81.631

15. Overige lasten

	2020	2020	2019	2019
	€	€	€	€
Accountant en administratie	175.934		168.476	
ICT-deskundigheid	121.791		108.902	
Communicatie en marketing	62.889		37.582	
Overige inhuur	49.776		10.745	
Inhuur diensten derden (16a)		410.390		325.705
Dieren, dierbenodigdheden en -verzorging	166.811		195.800	
Gereedschap en materialen	162.322		159.137	
Beveiliging en bewaking	57.313		63.146	
Lesmaterialen	28.027		25.574	
Inkopen en overige bestedingen		414.473		443.657
Huur- en servicekosten	1.047.615		1.040.259	
Kosten dagelijks onderhoud gebouwen en terreinen	215.545		111.548	
Kosten meer-jaren onderhoud gebouwen en terreinen	213.000		228.068	
Energiekosten	76.860		91.676	
Vuilverwerking	54.511		46.382	
Oveige huisvestingskosten	27.924		18.650	
Huisvestingskosten		1.635.454		1.536.583
Kosten telefonie en internet	58.101		63.576	
Kantoorkosten	65.015		62.695	
Gemeentelijke belastingen	44.109		48.558	
Autokosten	26.841		27.696	
Representatiekosten	16.466		13.946	
Overige bedrijfslasten	89.131		56.576	
Overige bedrijfslasten		299.664		273.047
Totaal overige lasten		2.759.981		2.578.992

In de overige bedrijfslasten is een bedrag ad € 9.572 opgenomen voor vergoeding leden Raad van Toezicht. Dit wordt nader toegelicht bij punt 18. Daarnaast zijn er onder andere gemaakte kosten van de OR, bankkosten en rentelasten opgenomen.

De diverse categorieën worden hieronder nader toegelicht:

- Inhuur diensten derden zijn met een realisatie van € 410.390 tegenover begroot € 388.000 met € 17.476 hoger uitgekomen. De kosten van accountant en administratie van € 175.934 zijn hoger uitgekomen dan begroot door extra inhuur wegens ondercapaciteit op de financiële administratie door ziekte en extra licentiekosten. In dit bedrag is een post van € 32.949 voor accountantskosten opgenomen. De inhuur van ICT-deskundigheid van € 121.791 is hoger uitgekomen dan begroot, onder andere door de kosten van het aanpassen van MS SharePoint, dat gaat fungeren als intranet-hub. De marketing- en communicatiekosten zijn, mede als gevolg van COVID-19 hoger uitgekomen dan begroot. Een deel van de kosten wordt verrekend met de bestemmingsreserves (niet gebruikt budget 2019 voor een bedrag van € 12.418 en communicatiekosten voor de organisatieverandering € 16.634);
- Inkopen en overige uitbestedingen zijn met een realisatie van € 414.473 tegenover begroot € 528.000 met € 117.020 lager uitgekomen. De uitgaven voor onder andere kwekerij-producten zijn door de COVID-19-maatregelen lager uitgekomen (€ 22.713) dan begroot

(€ 38.000). Daarnaast zijn er in 2021 geen uitgaven voor innovatie en ontwikkeling. Deze kosten worden in 2021 en 2022 gemaakt en zijn in de meerjarenbegroting voor het programma Groen en gezond gealloceerd;

- Huisvesting is met een realisatie van € 1.635.454 tegenover begroot € 1.935.000 met € 298.223 lager uitgekomen. De oorzaak ligt in het feit dat het onderhoudsbudget niet volledig is gebruikt. Wel zijn er kosten voor een dotatie aan de voorziening onderhoud opgenomen. Met deze dotatie is het toekomstig onderhoud financieel geborgd;

Overige bedrijfslasten zijn met een realisatie van € 299.664 tegenover begroot € 498.000 met € 198.333 lager uitgekomen. Alle kostensoorten zijn binnen de begroting gebleven. Daarbij vallen de kantoorkosten op. In 2020 is er voor een bedrag van € 28.116 uitgegeven. Er is een bedrag van € 55.669 begroot. Er is in 2020 nauwelijks op kantoor gewerkt vanwege COVID-19. Daarnaast waren er extra uitgaven begroot voor de verdere inrichting van de kantoorlocaties; ook deze wordt in 2021 ter hand genomen.

16. Vennootschapsbelasting

Stichting Natuurstad Rotterdam heeft een maatschappelijke functie, een ANBI-status en wordt voor 99% gesubsidieerd. Uit hoofde van haar activiteiten is de stichting als belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting aan te merken.

Batig saldo voor belasting			€ 308.587
Bij: beperkt aftrekbare kosten	Representatie: $26,5\% \times \text{€ } 16.466 =$		€ 4.363
Af: investeringaftrek	Paardenbak $\text{€ } 21.750 \times 28\%$		€ -6.090
Belastbaar bedrag			€ 306.860
Vennootschapsbelasting:	$\text{€ } 200.000 \times 16,5\%$	€ 33.000	
	$\text{€ } 106.860 \times 25\%$	€ 26.715	
Totaal verschuldigde vennootschapsbelasting			€ 59.715
Netto resultaat			€ 248.872

17. Verdeling Saldo

Van het batig saldo van € 248.872 is een bedrag € 248.222 toegevoegd aan de bestemmingsreserves en het restant van € 650 is toegevoegd aan het vrij besteedbare vermogen. Een bedrag van € 183.240 is onttrokken aan de bestemmingsreserves.

18. WNT-verantwoording bezoldiging bestuurders

Onderstaande verantwoording is opgenomen in verband met de wettelijke verplichting tot openbaarmaking:

Bestuurder

Gegevens 2020	
Bedragen x € 1	L.B. Bergenhenegouwen
Functiegegevens	Directeur
Aanvang en einde dienstvervulling in 2019	01/01 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1
Dienstbetrekking	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoeding	107.568
Beloning betaalbaar op termijn	18.554
Subtotaal	126.122
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	201.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t.
Bezoldiging	126.122
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldige betaling	n.v.t.

Topfunctionarissen

Topfunctionarissen alsmede degenen die op grond van hun voormalige functie 4 jaar als topfunctionaris worden aangemerkt met een bezoldiging van € 1.700 of minder.

Gegevens 2020

Naam Topfunctionaris	Functie
H.P.L. Cremers	Voorzitter Raad van Toezicht
M.M. Leenders	Lid Raad van Toezicht
M.L. Schuster	Lid Raad van Toezicht
P.M.J. Duijsings	Lid Raad van Toezicht
Z. Seghrouchni	Lid Raad van Toezicht
C.J. Welp	Lid Raad van Toezicht
J. Th. Bekkers	Lid Raad van Toezicht

Deel 5

Overige gegevens

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan de directie en raad van toezicht van
Stichting Natuurstad Rotterdam
Postbus 8050
3009 AB ROTTERDAM

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2020

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2020 van Stichting Natuurstad Rotterdam te Rotterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Natuurstad Rotterdam per 31 december 2020 en van het resultaat over 2020 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 Organisaties zonder winststreven en met de bepalingen van en krachtens de Wet Normering Topinkomens (WNT).

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2020;
2. de staat van baten en lasten over 2020; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen, waaronder de WNT-verantwoording.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Controleprotocol WNT 2020 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Natuurstad Rotterdam zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2020 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub n en o Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- Vooraf
- Bestuursverslag;
- Verslag Raad van Toezicht;
- Verslag Ondernemingsraad;
- Overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Fascinatïo Boulevard 722
2909 VA Capelle aan den IJssel
Tel.: +31 (0)10 - 458 11 44
Fax: +31 (0)10 - 458 14 49
E-mail: info@daasluis.nl
Website: www.daasluis.nl

Frederik Hendriklaan 2
3851 XB Ermelo
Tel.: +31 (0)341 - 56 32 17
Fax: +31 (0)341 - 55 61 44

Vierwindenstraat 273
1013 CW Amsterdam
Tel.: +31 (0)20 - 619 49 22

A member of AGN
International Ltd. an
association of separate
and independent
accounting firms

daamen & van sluis

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het directieverslag in overeenstemming met RJ 400.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de directie en de raad van toezicht voor de jaarrekening

De directie is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 Organisaties zonder winststreven en met de bepalingen van en krachtens de Wet Normering Topinkomens (WNT). In dit kader is de directie verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de directie noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de directie afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet de directie de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directie het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

De directie moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Controleprotocol WNT 2020, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directie en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;

daamen & van sluis

- het vaststellen dat de door de directie gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Capelle aan den IJssel, 28 april 2021

Daamen & van Sluis Accountants Belastingadviseurs

F.G. Abma RA

Colofon

© 2021 Stichting Natuurstad Rotterdam

Contact

088 - 60 03 900

info@natuurstad.nl

Web

natuurstad.nl

[instagram.com/natuurstad](https://www.instagram.com/natuurstad)

[facebook.com/natuurstad](https://www.facebook.com/natuurstad)

twitter.com/natuurstadrdam

[linkedin.com/company/natuurstad-rotterdam](https://www.linkedin.com/company/natuurstad-rotterdam)

Postadres

Postbus 8050

3009 AB Rotterdam

Bezoekadres

Brammertstraat 10

3084 RV Rotterdam

Fotografie

malouvandenberg.com

Lay-out

mediabureautje.nl

Eindredactie

Joris van Nispen